

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

Dějiny obce Hradištko v letech 1945-1960

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tereza Zoulíková

Historie se zaměřením na vzdělávání- Občanská výchova se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D.

Plzeň, 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne .....

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Miroslavu Breitfelderovi Ph.D. za odbornou pomoc a cenné připomínky při vedení této práce. Dále bych chtěla poděkovat paní Lucii Haškové za pomoc při hledání vhodných pramenů a poskytnutí odborné literatury. Také za vstřícnost a podporu při zpracování tématu této bakalářské práce.

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje historii obce Hradištko, která se nachází v okrese Praha-západ. Primárně se zaměřuje na vývoj obce mezi lety 1945-1960. Práce je rozdělena do čtyř částí. První část přibližuje vznik a vývoj obce do roku 1944 a analyzuje nejdůležitější momenty v historii obce. Tato část je zaměřena především na středověkou osadu Sekanka a vývoj obce za druhé světové války. Druhá část popisuje období konce druhé světové války a návrat obyvatel. Třetí část se zabývá nástupem komunistické strany do čela státu a dopady na obec Hradištko. Poslední kapitola poté popisuje vývoj obce v padesátých letech na jednotlivých sférách veřejného života, jako je politický, ekonomický nebo kulturní sektor. Analyzuje život místních obyvatel a dopady snah komunistické strany vytvořit socialistický stát. V kapitole je také popisován archeologický výzkum, který v padesátých letech v obci probíhal.

Klíčová slova

Brunšov; Hradištko; kolektivizace; osada Sekanka; Pikovice; Rudolf Donda; továrna Impresa; ženižní škola

Abstract

The bachelor thesis deals with the history of the village of Hradištko, located in the Prague-West district. It primarily focuses on the development of the village between 1945-1960. The thesis is divided into four parts. The first part presents the origin and development of the village until 1944 and analyses the most important moments in the history of the village. This part focuses primarily on the medieval settlement of Sekanka and the development of the village during the Second World War. The second part describes the period of the end of the Second World War and the return of the inhabitants. The third part deals with the rise of the Communist Party to the leadership of the state and the impact on the village of Hradištko. The last chapter then describes the development of the village in the 1950s in different spheres of public life, such as the political, economic or cultural sectors. It analyses the life of the local population and the impact of the Communist Party's efforts to create a socialist state. The chapter also describes the archaeological research that took place in the village in the 1950s.

Keywords

Brunsov; collectivization; engineering school; Hradištko; Impresa factory; Pikovice; Rudolph Donda; Sekanka settlement

Obsah

Úvod	7
1 Základní informace o obci a její historii	9
1.1 Historie obce Hradištko do 2. světové války	10
1.2 Hradištko za 2. světové války do roku 1944.....	13
2 Konec druhé světové války a návrat obyvatel.....	17
2.1 Poslední měsíce vězňů v koncentračním táboře Hradištko	17
2.2 Konec druhé světové války v Hradištku	19
2.3 Návrat obyvatel.....	20
2.4 Rok 1946 a budování obce.....	23
3 Nástup komunistické strany a kolektivizace v Hradištku	26
4 Padesátá léta.....	30
4.1 Politický vývoj padesátých let v obci.....	31
4.2 Hospodářský a ekonomický vývoj v padesátých letech v obci.....	36
4.3 Veřejný život v obci v padesátých letech	39
4.4 Výstavba obce a archeologický výzkum	43
4.5 Závěr o padesátých letech	45
Závěr.....	47
Summary	50
Seznam pramenů a literatury.....	52
Seznam použitých zkratk.....	54
Seznam příloh.....	I
Přílohy	II

Úvod

Pro zpracování své bakalářské práce jsem si vybrala téma historie obce Hradištko v letech 1945-1960. O zvolení tohoto tématu jsem přemýšlela již dlouho. V obci Hradištko jsem vyrůstala a během dětství jsem prozkoumávala různé štolky a bunkry, které se v obci nacházejí. Obec mi je velmi známá a vím, že má bohatou a zajímavou historii. Jeden z důvodů výběru tohoto tématu je ten, že jsem se chtěla o historii obce dozvědět více a rozšířit si své obzory.

Primárním pramenem této práce budou kroniky obce, které se nacházejí ve Státním oblastním archivu v Praze. V první kronice se nejdříve vyskytuje pamětní kniha do roku 1925, kterou zkompletoval tehdejší kronikář Václav Kletečka. Ten následně sepsal kroniku obce v letech 1925-1935. Období mezi lety 1936-1945 jsou retrospektivně popsána dalším kronikářem Rudolfem Dondou. První kronika končí rokem 1953. Druhá kronika popisuje roky 1954-1964 a autorem je Rudolf Donda. Ten je zároveň autorem rozsáhlé pamětní knihy, která vyšla v roce 1963 a je také zdrojem této bakalářské práce. Při analýze kronik bude důležité si uvědomit to, že texty Rudolfa Dondy jsou ovlivněny propagandou komunistické strany. Sekundárními prameny bude odborná literatura, která se zajímá o historii tohoto regionu. Po podrobné analýze budu komparovat veškerou odbornou literaturu s místními kronikami.

V dnešní době je vydáno pouze několik publikací, které se velice stručně zabývají dějinami obce Hradištko. Tyto publikace se věnují převážně období středověké osady Sekanka ze 13. století nebo období druhé světové války. Já bych se chtěla primárně věnovat období po druhé světové válce, které doposud není podrobně zpracováno. Chtěla bych tak vytvořit průvodce historií obce Hradištko se zaměřením na poválečná léta spojená s budováním obce a nástupu komunistické strany v Československu.

Bakalářskou práci bych chtěla chronologicky rozdělit na tři části. První část by se měla věnovat historii obce do roku 1944. Toto rozdělení se může zdát na první pohled zvláštní, ale tuto kapitolu bych chtěla vést více stručně a tato práce je zaměřena především na období 1945-1960, které bych chtěla zpracovat více do hloubky. První část by tak měla sloužit jako seznámení s lokalitou a historickým vývojem do roku 1944. V této části bych chtěla popsat středověkou osadu Sekanka, která sloužila jako řemeslnické centrum kláštera sv. Kiliána na Ostrově pod osadou. Dále bych chtěla zmínit vznik zámku v Hradištku a historický vývoj obce v období první republiky. Závěrem této části bude

období druhé světové války se zaměřením na vznik výcvikového prostoru pro vojáky SS a koncentračního tábora v Hradištku.

Druhá část by měla být zaměřena na konec druhé světové války a návrat obyvatel do obce. Chtěla bych popsat vývoj výcvikového prostoru na konci války a osudy lidí s ním spojené. Do tohoto období patří i tzv. dubnový masakr, který je spojen s vyvražděním vězňů koncentračního tábora. Dále bych se chtěla věnovat návratu obyvatel do obce. Popsat stav obce a snahu obyvatel o opravy a vybudování obce Hradištka zpět do stavu podobného jako před válkou.

Poslední část bude věnována padesátým letům 20. století. Toto období bych chtěla zpracovat více jako dějiny každodennosti. Chtěla bych popsat různé sféry veřejného života v obci. Ukázat, jaké zde byly spolky a veřejné akce nebo jaké byly pracovní nabídky v obci. Důležitou součástí bude i politický vývoj obce spojený s komunistickou stranou. S tím souvisí i další část veřejného života, a tou je hospodářský vývoj. Zde bych chtěla popsat proces násilné kolektivizace v obci Hradištka a postoj místních zemědělců na něj.

Cílem této práce bude vytvořit stručný přehled těch nejdůležitějších událostí v dějinách obce Hradištka do roku 1944 a následně podrobněji zpracovat historii obce v období 1945-1960. Zde bych chtěla zmínit nejen ty nejdůležitější události, ale i události spojené s běžným životem tehdejších obyvatel, a ukázat tak, jaké možnosti místní obyvatelé měli a jak se jim žilo v této době na vesnici Hradištka. Chtěla bych tak vysvětlit a přiblížit, především nynějším obyvatelům obce, historický vývoj v obci do roku 1960.

1 Základní informace o obci a její historii

Obec Hradištko se nachází ve Středočeském kraji v okrese Praha-západ necelých 20 kilometrů za hlavním městem. Obec je situována na skalnatém ostrohu, který je ohraničen soutokem řek Sázavy a Vltavy. V obci žije přibližně 2 400 obyvatel na 1 189 hektarech. Pro charakter obce je důležité i chatařství, momentálně se zde nachází přibližně 1 740 rekreačních objektů. Obec je tvořena čtyřmi částmi – Hradištko, Pikovice, Brunšov a Rajchardov. V obci se nachází podniky a instituce důležité pro každodenní život místních obyvatel, tedy obchody s potravinami, hospody, kavárny, pekařství, základní škola, knihovna nebo různé spolky a sdružení. Dále se zde nachází Tiskárna Hradištko, depozitář filmového archivu nebo Českomoravská společnost chovatelů a. s., Natural, s. r. o.

Na území obce se nachází i řada míst, která jsou cílem turistů. Místní přírodu si můžete projít na Posázavské stezce nebo na vrchu Medník. Medník je zajímavým místem hlavně na jaře. Roste zde rostlina kandík psí zub, která nikde jinde v České republice neroste. To je také důvod, proč se vyskytuje i ve znaku obce. Část obce jménem Pikovice je známá pro vodáky, jelikož v Pikovicích končí sjezd řeky Sázavy. Pikovice byly dříve místem, kde se scházela řada trampů. Každý rok v září se koná hudební festival Trampské Pikovice, který oživuje a připomíná trampskou historii Pikovic.

Mezi další turistické cíle patří naučné stezky, které ukazují bohatou historii obce Hradištko. První nás zavede do doby středověku, kdy se na území nacházela osada Sekanka, která náležela klášteru sv. Jana Křtitele. Ten se nacházel přímo pod osadou. Stezka vychází z archeologických průzkumů, které zde v 50. letech minulého století probíhaly. Během archeologických průzkumů byla nalezena řada předmětů popisujících místní život. Druhá naučná stezka se nazývá Vystěhované Hradištko. Popisuje život a osudy obce a místních obyvatel za 2. světové války. Obec v této době byla vystěhována a vznikl zde výcvikový prostor jednotek SS. Dále zde byl vybudován tábor pro válečné zajatce. Tyto stezky ukazují na velice zajímavou historii obce, která sahá až do středověku. Proto je první kapitola věnovala právě historii obce do roku 1944 a stručně popisuje ta nejzajímavější období, která nemohou být opomenuta i pro následné téma historie obce v letech 1945-1960.¹

---

¹ Obec Hradištko [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.hradistko.cz/obec-hradistko/poloha-a-historie/>.

1.1 Historie obce Hradištko do 2. světové války

O osidlování území obce Hradištko existuje řada pověstí a legend. Pravděpodobně zde žili lidé už v době kamenné. Nejvíce pravděpodobné je osidlování od konce 9. století. Vypravuje se, že místní hradiště však bylo zničeno několik let poté. „*Jednou prý navštívil sv. Václav (roku 929) Štěcha zakladatele Štěchovic a vraceje se cestou kolem Vltavy domů spatřil na Sekance² ohně, kolem nichž lidé tančili a pohřeb mrtvého tak oslavovali. Rozezlen nad tímto ještě pohanským zvykem, poslal prý sv. Václav své lidi na Sekanku, kteří hradiště dobyli.*“³ Historie obce dále souvisí se založením kláštera sv. Jana Křtitele na Ostrově knížetem Boleslavem II. roku 999, který měl na starosti obyvatelstvo v okolí. Samotný klášter se nacházel přímo pod územím obce na řece Vltavě na ostrově sv. Kiliána. Nad ostrovním klášterem v polovině 13. století vznikla osada Sekanka. Osada nejspíše patřila Přemyslu Otakarovi II., který měl kontrolu nad benediktinským klášterem na Ostrově a také dohlížel na rýžování zlata na Sázavě, které v tomto období probíhalo. Sekanka v té době byla řemeslnickým střediskem kláštera a jeho okolí. Dle archeologických nálezů můžeme soudit, že se ve středověku jednalo o opevněnou osadu, kterou obývali najatí či držení řemeslníci ostrovního kláštera. Živili se hutnictvím, kovářstvím a sléváním bronzu. Nalezené předměty dokazují, že se jednalo o kvalitní výrobky. Mezi nejvzácnější nálezy patří váhy, které používali k vážení přísad v tavně na drahé kovy. Zánik tohoto místa se datuje kolem roku 1278, kdy docházelo k braniborskému rabování a obyvatelé museli Sekanku náhle opustit. První písemná zmínka o dalším životě na území dnešní obce pochází z roku 1310. Nachází se v bule Klimenta V. Regesta Bohemiae et Moraviae. V dokumentu se vyskytuje výpis vesnic, které spadají pod ostrovní klášter a nachází se zde zmínka o hospodářském dvoru Hradysseze, které se nacházelo 2 km od osady Sekanka. V 15. století tudy táhli také husité. Odkazuje na to místo zvané Mandát, kde měl dát Jan Žižka rozkaz (mandát) k dalšímu tažení.⁴

K rozšíření osady došlo na počátku 18. století. V roce 1709 byl tehdejším strahovským opatem Vítem Seipelem postaven namísto tvrze barokní zámek, který se v této podobě dochoval doposud. Nejzajímavější částí zámku je interiér. Zde se

---

² Název Sekanka je odvozen od vysekané cesty směrem k vodě, která později sloužila pro místní obyvatele ke zkrácení cesty ke klášteru a následně k vykonávání roboty.

³ Státní oblastní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Paměti obce Hradištko, okres Praha-Západ*. s. 7.

⁴ ŠMERÁK, Václav. *Staletí mezi Vltavou a Sázavou*. Krňany: Mezi řekami, 2020. ISBN 978-80-907816-1-0. s. 7-15.

nacházejí fresky s náboženským motivem od Jana Václava Spitzera. V této době vznikly části Brunšov a Pikovice, které se nacházejí u břehu řek Vltavy a Sázavy. V 19. století došlo ke zvýšení počtu obyvatel, který vedl ke vzniku základní školy, do které chodily i děti z okolních vesnic.

Počátkem 20. století žilo v obci 580 obyvatel v 97 domech. Jednalo se především o zemědělce a dělníky. Roku 1907 vzniká v obci sbor dobrovolných hasičů. První světová válka znamenala ztrátu mužů, tudíž i pracovní síly. Ve vesnici byl hlad a lidé žili ve špatných životních podmínkách, které vzaly život několika obyvatelům. Všichni tak radostně vítali na konci války Isidora Zahradníka na vlakové zastávce v Pikovicích, který zde cestou do Prahy vyprávěl budoucí události a obyvatelé se tak mohli radovat ze vzniku Československa.

*„Ve výživě trvá stále zlá krize. Je nedostatek masa a tuku. Zemědělci musí stále odvádět obilí i brambory. Rakouské papírové peníze, které jsou ještě platidlem, způsobují drahotu, poněvadž za ně málo dostane. Rovněž nezaměstnanost způsobuje bídu.“*⁵ Takto popisuje situaci po první světové válce tehdejší kronikář Václav Kletečka. Obec se po válce musela potýkat s řadou nepříjemností a snažila se o zlepšení podmínek pro život svých obyvatel. První velkou událostí byly volby do obecního zastupitelstva, které se konaly 15. června 1919. Do zastupitelstva bylo zvoleno 8 sociálních demokratů a 7 agrárníků. Starostou byl zvolen Antonín Živný z Brunšova, který byl výraznou osobností obce po celou éru První republiky. Začátkem dvacátých let se začala zlepšovat situace v Hradištku. Po státní finanční reformě⁶ získaly peníze opět hodnotu, což mělo za následek i zlepšení životní úrovně obyvatel. V obci se rozvíjel kulturní život. Byla založena knihovna, která měla okolo 230 knih. V místní škole proběhla řada přednášek a dalších kulturních akcí. Největší událostí v tomto období byla návštěva Tomáše Garrigue Masaryka. Akce se konala ve vedlejší obci Štěchovice a měla vysokou návštěvnost. Zastupitelstvo v Hradištku se v těchto letech snažilo o vytvoření silnice ze Štěchovic do Hradištku. Tento projekt se jim podařil zrealizovat a vyřešit situaci nezaměstnanosti místních dělníků. Pro dvacátá léta v Československu je typický rozvoj turismu. Po válce do Hradištku a Pikovic jezdila řada trampů a turistů kochat se místní

---

⁵ Státní oblastní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Pamětní kniha spojených obcí Hradištku, Brunšova a Pikovic od roku 1918*. s. 11.

⁶ V roce 1919 došlo k finanční reformě v Československu pod taktovkou ministra financí Aloise Rašína. První vlna odstranila velké množství peněz a zbytek okolkovala. Dne 10. dubna poté došlo k zavedení československé koruny, která nahradila dosavadní rakousko-uherskou měnu.

krajinou kolem Sázavy a Vltavy. Nápor byl tak velký, že obec musela trampy usměrňovat, například zakazovala stanování. S touto vlnou souvisí i velký zájem o koupi pozemků v obci k rekreačním účelům. Hradištko během dvacátých let 20. století zažilo rozkvět, stabilizaci a přeměnu charakteru. Uklidnila se krize a došlo k vytvoření poměrně velkého množství rekreačních objektů pro obyvatele Prahy.

Ve třicátých letech 20. století došlo k modernizaci obce. To částečně snížilo vysokou nezaměstnanost dělníků spojenou s velkou hospodářskou krizí, která se do obce dostala v roce 1931. V tomto roce totiž skončily práce na pořičních zařízeních u řeky Vltavy. Naštěstí započaly projekty, které vedly k modernizaci v obci. Začaly se stavět mosty v Pikovicích a ve Štěchovicích. Do Hradištka se zavedlo telefonní připojení a celá obec byla elektrifikována. Tyto projekty zpomalily důsledky světové hospodářské krize, a Hradištko tak krize tolik nezasáhla. Důležitým rokem byl rok 1938, který byl předzvěstí špatného osudu Hradištka za druhé světové války. Do vesnice začali tohoto roku přijíždět vystrašení Pražané, kteří se zde chtěli ukrýt. Bohužel ani místní obyvatelé a ani Pražané neunikli novým poměrům. V březnu 1939 došlo k německé okupaci Čech, Moravy a Slezska, která vedla ke vzniku Protektorátu Čechy a Morava. Čechy se tak prakticky staly součástí Německa, v obci se musely strhnout všechny státní symboly a nastal nový pořádek.⁷

---

⁷ Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Pamětní kniha spojených obcí Hradištka, Pikovic a Brunšova od roku 1918. 1925-1954.* s. 1-34.

1.2 Hradištko za 2. světové války do roku 1944.

Již v roce 1939 začaly vznikat plány na vytvoření výcvikových prostorů v protektorátu Čechy a Morava. Mezi nejznámější místa patří Brdy, Milevsko nebo Vyškov. Téhož roku vznikl i projekt Truppenübungsplatz Beneschau.⁸ Jednalo se o projekt vzniku největšího výcvikového prostoru v protektorátu. Byl pro něj vybrán prostor mezi městy Benešov a Sedlčany. Tento prostor obsahuje drobné lesy, pole, pastviny a louky, které jsou přirozeně ohraničeny dvěma řekami – Vltavou a Sázavou. Různorodost krajiny tak umožňovala výcvik vojáků s různými technikami a zbraněmi. Navíc byl tento prostor zřídka osídlen a snadno dostupný z Prahy.⁹

Aby výcvikový prostor vznikl, bylo zapotřebí překonat několik překážek. Říšský protektor Konstantin von Neurath nesouhlasil s tím, aby se zabralo zemědělsky výnosné území, proto vyměnil vedoucího pozemkového úřadu Curta von Gottenberga za Theodora Grosse. Za vytvoření tohoto prostoru bojoval Heinrich Himmler, říšský vůdce SS. Ke schválení projektu došlo až s příjezdem Reinharda Heydricha do Prahy.¹⁰ Dne 30. října 1941 byl na schůzi v Berlíně projekt schválen. Heinrich Himmler tak začal hledat pracovníky pro ještě nevybudované cvičiště. Oficiální datum vzniku výcvikového prostoru je 1. listopad 1941.¹¹

V roce 1942 dal Reinhard Heydrich souhlas k vytvoření cvičiště. Jeho rozloha měla přesáhnout 400 km² a stát se největším výcvikovým prostorem v protektorátu. To znamenalo vyklidit kolem 200 vesnic a vystěhovat 30 000 lidí. Do vystěhovaného prostoru patřila i obec Hradištko. Obsazení těchto vesnic probíhalo v pěti etapách a mělo začít od severu. Během první etapy v březnu roku 1942 bylo vystěhováno celkem osm vesnic. Druhá etapa byla vyhlášena v červnu téhož roku a jednalo se o dalších 16 vesnic. Mezi těmito vesnicemi byla i obec Hradištko společně s Brunšovem a Pikovicemi.¹² V Hradištku se 13. června 1942 objevily německo-české vyhlášky o vystěhování místního obyvatelstva. Každý občan musel do 15. září téhož roku opustit Hradištko.¹³

---

⁸ Od roku 1943 byl přejmenován na „vojenský výcvikový prostor SS Čechy“ — v německém originále SS-Truppenübungsplatz Böhmen.

⁹ ZOUZAL, Tomáš. *Zabráno pro SS: zřízení výcvikového prostoru Böhmen v letech 2. světové války*. Praha: Naše vojsko, 2016. ISBN 978-80-206-1631-9. s. 21-23.

¹⁰ Tamtéž. s. 31

¹¹ Tamtéž. s. 46-51.

¹² ZOUZAL, Tomáš: Cvičiště Böhmen. 2. část. Vznik největšího výcvikového prostoru v Čechách. *Historia bellica*, 2018, č. 6, ISSN 2570-7469. s. 52–57.

¹³ Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Pamětní kniha spojených obcí Hradištko, Pikovic a Brunšova od roku 1918. 1925-1954*. s. 37.

První jednotky SS se začaly v Hradištku objevovat ještě před vystěhováním obyvatelstva. S příchodem jednotek SS došlo k výstavbě řady objektů. V Hradištku se začala stavět budova do tvaru T, která sloužila jako biograf, kuchyně a vojenský soud. Dále zde byly postaveny tři bunkry směrem na Sekanku. Bývalý hospodářský dvůr se stal kasárnami a místní zámek školou. Luxusní vily a domy si obydleli vysoce postavení Němci, chaty ti méně významní. Navíc bylo v obci vybudováno něco mezi 60- 70 vojenských dřevěných domů pro ubytování zbylých vojáků. Tyto domy byly podobné těm, které se nacházely v koncentračních táborech. V obci byly vystavěny komunikace, vodovod a kanalizace, které ve vesnici chyběly a byly zapotřebí pro lepší spojení a komunikaci jednotek SS s jinými prostory v protektorátu a říši.¹⁴

Do obce Hradištko se nastěhovaly jednotky ženistů. Již před úplným vystěhováním obyvatel byla dne 1. června 1942 hlavním velitelským úřadem SS založena ženijní škola v Pikovicích. Ta byla díky dvěma řekám příhodně ohraničena a vedla až k obcím Teletín a Kamenný Přívoz. Na mosty v Pikovicích a Štěchovicích dohlížely hlídky a byly na ně přidány závory. Do Hradištku se tak dostali pouze lidé, kteří měli povolení. Výstavbou školy byl pověřen Willi Boden. Pro potřeby školy byl postaven důstojnický dům, vodní cvičiště a střelnice. V Hradištku se dále konaly kurzy pro důstojníky a v Pikovicích pro poddůstojníky. Na Brunšově byl zase realizován technický výcvik, včetně výcviku na vodě. Po celou dobu působení ženijní školy byl velitelem Emil Klein, který předtím bojoval na východní frontě. V roce 1942 byl jmenován velitelem štábu ženijní školy v Hradištku. Zde působil jako tvrdý a přímý velitel oddaný Německu.¹⁵ V Pikovicích byly ubytovány celkem tři roty (600 mužů) a 250 poddůstojníků. Na Brunšově pak byla ubytována ještě jedna rota (200 mužů) a jeden sbor mužů pro speciální výcvikový kurz, kterého se zúčastnilo 180 mužů.

Obec Hradištko však v sobě skrývala daleko více než výcvikový prostor. Historie obce za druhé světové války zahrnuje i daleko temnější a smutnější osudy lidí, kteří zde byli ve vystavěném koncentračním táboře. Ten byl vybudován hlavně z důvodu potřeby pracovní síly na výstavbu cvičiště. Na podzim roku 1942 byl v Hradištku postaven pracovní výchovný tábor neboli tzv. „Arbeitserziehungslager“. Byl určen pro Čechy, kteří úmyslně sabotovali práci nebo pro ty, kteří opustili po totálním nasazení své

---

¹⁴ HAŠKOVÁ, Lucie. Hradištko v době fašistické okupace. In: *Mezi Vltavou a Sázavou: 1061-2011*. Krňany: Mezi řekami, 2011, ISBN 978-80-260-0384-7. s. 204-206.

¹⁵ZOUZAL, Tomáš. *Zabráno pro SS: zřízení výcvikového prostoru Böhmen v letech 2. světové války*. Praha: Naše vojsko, 2016. ISBN 978-80-206-1631-9. s. 289.

pracovní místo v Německu. Tyto vězně hlídala česká policie a četnictvo. V roce 1943 se tento tábor proměnil v koncentrační tábor pro politické vězně a stal se pobočkou tábora Flossenbürg. Téhož roku do něj byli převezeni političtí vězni z Francie (tato národnost byla nejpočetnější), Belgie, Polska, Ruska, Itálie a kriminálníci z Německa.¹⁶ Dne 17. listopadu 1943 dorazil do Hradištka první transport 70 vězňů z Flossenbürgu. O devět dní později dorazilo 66 vězňů z Buchenwaldu a dalších 55 vězňů německé národnosti z Flossenbürgu dorazilo na Štědrý den. Ke dni 3. března 1944 zde bylo umístěno 325 politických vězňů. Dne 28. února 1945 jich bylo zaznamenáno nejvíce, a to 442. Vězni byli různých národností, aby se mezi sebou nedorozuměli. Zároveň v koncentračním táboře nebyl umístěn žádný Žid.¹⁷ Velitelem tábora byl Alfréd Kus, který byl jako dozorce z Flossenbürgu přeložen do Hradištka. Dále do řízení zasahoval místní vojenský velitel Erwin Lange, který měl na starosti ostrahu tábora. Uvnitř tábora však veleli tzv. „kápové“. Ti měli na starost skupinu vězňů, o kterou se starali a veleli jí. Kápové byli vždy němečtí vězni.¹⁸

Koncentrační tábor byl postaven v rekreačním středisku na cestě mezi Hradiškem a Pikovicemi. Vězni byli umístěni ve dvou dřevěných barácích, kterým se říkalo blok A a blok B. Dále byly postaveny dřevěné baráky, které fungovaly jako kuchyně se skladem a revír neboli marodka. Tábor byl obehnan dvojitém drátěným plotem s několika řadami ostatních drátů. V každém rohu se nacházely strážní věže. Dnes si na tomto místě můžeme všimnout betonových základů věží a plotu. Zároveň se zachovala i bývalá marodka, která slouží jako rekreační objekt.¹⁹

Vězni v táboře žili v otřesných podmínkách. Jeden z bývalých vězňů Alex Wattebled popisuje situaci takto: „*Strava v táboře byla skutečně mizerná. Kousek chleba v poledne a večer litr polévky. Vůčihledě jsme scházeli. Měli jsme hlad, ustavičně jsme měli hlad. Skoro každou noc se mi zdálo o roštěnkách a o dortech. Podvědomí týralo vědomí. Ó Freude, jaký vděčný objekt pro studium. Usnout bylo velmi těžké, skoro*

---

¹⁶ Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištka, nezpracováno, *Pamětní kniha spojených obcí Hradištka, Pikovic a Brunšova od roku 1918. 1925-1954.* s. 37.

¹⁷ MEGARGEE, Geoffrey P. *Encyclopedia of CAMPS AND GHETTOS, 1933–1945. Volume I: Early Camps, Youth Camps, and Concentration Camps and Subcamps under the SS-Business Administration Main Office (WVHA), Part A.* Bloomington a Indianapolis: Indiana University Press, 2009. ISBN 978-0253353283 s. 616.

¹⁸ Bratři VELÍŠKOVÉ. *Úročnice - Cvičiště vojsk SS - Historie vzniku výcvikového prostoru (3. část)* [online]. 21. 7. 2008 [cit. 25. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.urocnice.eu/clanky/cviciste-vojsk-ss/historie-vzniku-vycvikoveho-prostoru-_3_-cast_.html.

¹⁹ VYBÍRAL, Josef. *Hradištka.* MNV Hradištka ve spolupráci s Okresním muzeem Praha-západ v Jílovém u Prahy a ZO ČSPB Štěchovice, 1985. s. 29-30.

nemožné. Spát se dalo jen dvě tři hodiny, když byl chlad nejpronikavější a paralyzoval žravost štěnic. Večer co večer jsme pořádali obligátní odšívovací seanci, během níž každý z nás usmrtil na sta parazitů, ale i tak se nám po těle hemžilo neuvěřitelné množství blech, štěnic a vši. Byl jsem celý pokrytý skvrnami, avšak i na kůži rozškrábané do krve se držely vši. Malý kousek mýdla, příděl na celý měsíc, nestačil ani na týden. Často jsme neměli ani odvalu strčit ruce do ledové vody. Každý den umírali kamarádi na následky zavšivení nebo infekce.²⁰ Každý den dostali kávu, která se podobala břečce a bochník chleba pro čtyři vězně na celý den. V táboře nebyla tekoucí voda. Vězni tak stáli dlouhé fronty na kádě s vodou, které stejně pro všechny nestačily. Díky špatné hygieně se zde množily blechy a vši.²¹ Každý den ráno odcházela pracovní komanda do práce. Vězni pracovali na stavbách, v kamenolomu, tahali lodě s uhlím proti proudu Vltavy, vykládali vagony nebo kopali protitankový příkop. Jedním z důkazů práce vězňů je silnice v Hradištku. Dodnes v obci najdeme dlážděnou cestu od místa koncentračního tábora k místnímu rybníku. Vězni měli totiž za úkol postavit cestu z Pikovic do Štěchovic.²² Vězni, kteří pracovali 12 hodin denně, líčili situaci tábora v Hradištku stejně nebo hůře než v Buchenwaldu, kterým si také prošli. Dokonce se objevují případy, kdy jídlo sháněli i samotní dozorcí.²³ Vzpomínky vězňů na toto místo byly i pozitivní. Tyto vzpomínky popisují odvalu a ochotu místních Čechů, kteří jim vždy přinesli nějaké jídlo. Jedním z příběhů je příběh manželky holiče Marka. Ten byl vystěhován ze svého hostince a jeho manželka jezdila s kočárkem kolem Závisti, kde pracovali vězni, kterým pod peřinkou v kočárku vozila vždy chleba.²⁴

---

²⁰ VYBÍRAL, Josef. *Hradištko*. MNV Hradištko ve spolupráci s Okresním muzeem Praha-západ v Jílovém u Prahy a ZO ČSPB Štěchovice, 1985.. str. 30-32.

²¹ Obec Hradištko. *Naučná stezka Vystěhované Hradištko*. [online]. [cit. 2024-03-15]. Dostupné z: <https://tourist.posazavi.com/pl/Article.aspx?ArticleId=3408>

²² HAŠKOVÁ, Lucie. Na Hradištku přežili svoji vlastní smrt. In: ŠMERÁK, Václav (ed.). *Almanach ohlednutí 1942-2012: vzpomínky pamětníků na vystěhování obyvatel Neveklovska a Sedlčanska za II. světové války ve středních Čechách*. Krňany: Mezi řekami, 2012. ISBN 978-80--260-2783-6. s. 100.

²³ *Historie.cs*. Vyhnání ze středních Čech [epizoda publicistického pořadu]. Česká republika, ČT, 2010. Premiéra: ČT2, 18. 11. 2010. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/210452801400029/>

²⁴ VYBÍRAL, Josef. *Hradištko*. MNV Hradištko ve spolupráci s Okresním muzeem Praha-západ v Jílovém u Prahy a ZO ČSPB Štěchovice, 1985. s. 32.

2 Konec druhé světové války a návrat obyvatel

2.1 Poslední měsíce vězňů v koncentračním táboře Hradištko

Nejsmutnější částí dějin pro koncentrační tábor a obec Hradištko všeobecně byl tzv. dubnový masakr, který probíhal od 9. do 11. dubna 1945, kdy došlo k likvidaci a vraždění vězňů. Dne 24. března 1945 nařídil Adolf Hitler, aby se žádní vězni koncentračních táborů nedostali do rukou protivníků. To neustále připomínal i velitel SS v Hradištku Erwin Lange veliteli tohoto území Alfredu Kusovi. Ten však zabít nechtěl. Když odjel na pracovní cestu mimo Hradištko, Erwin Lange tuto situaci využil a rozhodl se nařízení Adolfa Hitlera splnit. Ukázal se jako nelítostný zabiják a začal tzv. dubnový masakr. První prohlídka na ubikacích s cílem najít důvod k masakru proběhla 8. dubna 1945. Během ní byla nalezena třaskavina, tři nože a zrezivělá trubka. To jako záminka ke vzpouře stačilo, a tak tábor dne 9. dubna obsadili místo starých a klidných dozorců šestnáctiletí junkeři. Ti udělali osobní prohlídky a ohlásili trest – hladovku pro daný den a snížení dávek potravin. Vězni vyrazili na svou práci jako každý den, akorát s junkery a v daleko větším počtu než obvykle. Po 15 minutách se náhle ozvalo: „Hinlegen!“ Vězni si lehli k zemi a spustila se spoušť, kolem hlav jim lítaly kulky. Po povelu „Aufstehen!“ se zvedli, ale několik vězňů zůstalo ležet. Ti, co se svíjeli bolestí, byli usmrceni. Toto proběhlo ještě několikrát cestou k příkopu do Třebsína. Cestou zpátky museli zpívat do kroku. Poté přišel druhý den, ten popisoval francouzský vězeň Jean Ménez v knize „Mémoires de Captivité 1943-1945“ takto: *„Další den ráno po probdělé noci nám hvizd Paulovy píšťaly nahnal strach. Jak proběhne dnešní den? Vráti se mladí junkeři? Kolik mrtvých napočítáme dnes? A kteří z nás to budou? (...) Hustá mlha způsobuje, že nevidíme na krok, když opouštíme brány tábora. Jdeme skrz les a pak se objeví cedule Závist, místo, kde se včera odehrál ten strašný masakr. Scénář se opakuje. Důstojník SS v čele řady se zastavuje na kraji silnice. Junkeři zastávají stejnou pozici jako včera. A důstojník zase zařve: „Hinlegen!“ Když zazněly první výstřely, byl jsem už na zemi spolu s Théem a dvěma dalšími druhy. „Aufstehen!“ „Hinlegen!“ Střelba z pušek se ozývá z houští. „Aufstehen!“ „Auf Marsch!“ Odcházíme, aniž bychom měli ponětí, kolik našich kamarádů bylo zabito. Slyšíme jen sténání zraněných. Ale ne dlouho, za chvíli je dorazí střelou z pušek. Nakonec vycházíme z lesa. Včera masakr skončil v tomto bodě, ale dnes jde o masakr daleko horší. „Hinlegen!“ Tentokrát pušky míří do zástupu*

*zepředu. K zemi padají dvě těla. Jeden SS k nim přichází, zamíří za hlavu a dvakrát vystřelí. „Aufstehen!“ „Auf Marsch!“ Při odchodu mijíme rozstřílená těla.*²⁵

Poslední den, tedy středa 11. dubna 1945, proběhl jinak. Cesta lesem se tentokrát obešla bez střelby a až na silnici došlo k první střelbě. Na konec řady byli zařazeni ti nejslabší, dvacet z nich zůstalo ležet na zemi. Zbytku nemocných řekli, ať vystoupí z řady, že je převezve vůz do tábora. Ti, kdo vystoupili, byli zastřeleni. Po tomto tří denním masakru, kdy byli navíc vězni bez jídla, zavládl klid. Další den vězni nemuseli chodit nikam na práci a dostali i přiděl jídla. Během dne však stavěli rakve pro své zabitě kamarády a spoluvězně. Přesný počet obětí dubnového masakru není znám. Tento masakr dnes připomíná pomník a křížek v zatáčce na Závist, kde střelby probíhaly.²⁶

Když během oslav narozenin vůdce došlo 19. dubna 1945 k výbuchu skladu munice²⁷, rozhodlo se definitivně o vylidnění koncentračního tábora. To připadlo na datum 26. dubna 1945, kdy skoro všichni vězni odešli směrem na vlakové nádraží v Měchenicích, vzdálené deset kilometrů. Erwin Lange se během toho snažil dokončit svou likvidaci vězňů. Nejdříve se snažil o likvidaci všech, kteří nebyli schopni na vlakové nádraží dojít. Naštěstí plukovník Klein toto nedovolil. Nakonec došlo pouze k usmrcení vážně nemocných vězňů. Po příchodu na nádraží byli vězni nahnáni do vagonů. Tři dny strávili v přeplněných vagoncích bez jídla a pití. Až po třech dnech se připojil vlak s vězni z Vrchotových Janovic, poté se vlak rozjel do Prahy. Cestou se k nim přidávaly vagony z Buchenwaldu nebo Ravensbrücku. Během několikadenní cesty zemřela spousta lidí. Byli bez jídla a pití, trpěli na úplavici a řada vyčerpaných vězňů tento nápor nezvládla. Na každé zastávce vykládali desítky mrtvých. Jednoho dne se vlak zastavil, otevřel a lidé s červenými páskami hlásali: „Vystupte! Konec války!“ Stalo se tak 8. května 1945, kdy skupina českých partyzánů sledovala celý transport a strategicky mezi Kaplicí a Velešínem vlak zastavila. Vězni tak byli osvobozeni bez jediného výstřelu.²⁸

---

²⁵ HAŠKOVÁ, Lucie. *Výstava o koncentračním táboře Hradištko: Když pampelišky nekvetly*. Hradištko, Obec Hradištko, 16. 6. – 28. 7. 2012.

²⁶ VYBÍRAL, Josef. *Hradištko*. MNV Hradištko ve spolupráci s Okresním muzeem Praha-západ v Jílovém u Prahy a ZO ČSPB Štěchovice, 1985. s. 39-40.

²⁷ Adolf Hitler měl narozeniny 20. dubna a kolem tohoto data se na území výcvikového prostoru pohybovali partyzáni, kteří se snažili využít této příležitosti. V Hradištku pravděpodobně slavili již den předem a tak se partyzánům povedlo proniknout do skladu munice v Haberně již 19. dubna.

²⁸ VYBÍRAL, Josef. *Hradištko*. MNV Hradištko ve spolupráci s Okresním muzeem Praha-západ v Jílovém u Prahy a ZO ČSPB Štěchovice, 1985. s. 40.

2.2 Konec druhé světové války v Hradištku

Již v roce 1944 se na základě vývoje války začalo cvičiště v Hradištku více opevňovat. Probíhalo stavění zátarasů, tankových příkopů nebo dokonce docházelo k výbuchům stavidel, aby se zaplavilo určité území. Také sem s postupem sovětské armády přicházeli němečtí vojáci, kteří před ní utíkali. Hned po evakuaci koncentračního tábora došlo k pálení a zničení většiny dokumentů, rozkazů a vyhlášek, které měli. Ženijní škola ještě řešila příkaz kanceláře Karla Hermanna Franka najít úkryt pro důležité písemnosti. Ženisté využili již existující štol, kde uložili dřevěné bedny přivezené z Prahy. Byl zde uložen archiv K. H. Franka. O tomto skutku informovalo na počátku roku 1946 francouzské velvyslanectví na základě výpovědi válečného zajatce, příslušníka SS Güntera Achenbacha. Česká strana s touto informací nepochybovala, a tak v únoru roku 1946 na místo přijela americká armáda, štolu otevřela a odvezla 32 beden pryč. V tu chvíli se o to začala zajímat i československá vláda, která sepsala protest, na základě kterého byly bedny 2. března přemístěny do Prahy.²⁹ V bednách se našla řada dokumentů z kanceláře státního tajemníka a později státního ministra pro Čechy a Moravu Karla Hermanna Franka. Tyto nálezy sloužily jako důležitý důkazní materiál při soudním líčení, v jehož průběhu byl obžalovaný Karl Hermann Frank odsouzen ke smrti. Spekuluje se o tom, že archiv K. H. Franka nebyl jediný, který byl Němci na Hradištku ukryt. Mluví se o ukrytí dalších dokumentů, návodů na výrobu antihmoty, prototypů létajících talířů nebo tun zlata a uměleckých předmětů. Souhrnně se tyto nálezy nazývají „Štěchovický poklad“, který se pokouší někteří najít i v současnosti.³⁰

Během Pražského povstání začali obyvatelé Štěchovic vztyčovat českou vlajku a věšet státní symboly. Z Hradištky se však spustila palba, aby zastrašila místní obyvatele. Když se k Benešovu blížily tankové čety Rudé armády, nechal plukovník Klein dislokovat své jednotky SS cestou k Praze a do Příbrami. Jednotky, které šly s plukovníkem Kleinem do Prahy, bojovaly u Zbraslavi a Lahovic proti Pražanům.³¹ Emil Klein velel pluku „Kampfgruppe Klein“, který byl vytvořen již v dubnu 1945 a skládal se z vojáků ženijní školy Hradištko. Tento pluk byl součástí jednotky „Wallenstein“, která

---

²⁹ ŠMERÁK, Václav a Jiří ŠKUBA. Kraj ve spárech nacistické orlice. In: ŠMERÁK, Václav a ŠKUBA, Jiří. *Mezi Vltavou a Sázavou: 1061-2011*. Krňany: Mezi řekami, 2011. ISBN 978-80-260-0384-7. s. 204-215.

³⁰ Obec Hradištko. *Naučná stezka Vystěhované Hradištko*. [online]. [cit. 2024-03-15]. Dostupné z: <https://tourist.posazavi.com/pl/Article.aspx?ArticleId=3408>.

³¹ VYBÍRAL, Josef. *Hradištko*. MNV Hradištko ve spolupráci s Okresním muzeem Praha-západ v Jílovém u Prahy a ZO ČSPB Štěchovice, 1985. s. 42.

se cvičila k závěrečnému boji o udržení světovlády. Emil Klein šel po dislokaci se svým plukem směrem k Praze. Cestou pluk zabíjel civilisty. Nakonec byl však po kapitulaci Němců zajat.³² Definitivní konec pro výcvikový prostor padl po podepsání příměří v Remeši, kdy tehdejší velitel cvičiště Alfred Karrasch dojednal příměří s benešovským národním výborem.³³

Co se týče hlavních postav výcvikového prostoru Hradištko, tak skončily následovně. Emil Klein, velitel ženijní školy Hradištko, byl 7. května v Praze zajat a lidovým soudem odsouzen na doživotí. Stejný trest obdržel i velitel koncentračního tábora Alfred Kuse. Jediný, kdo trestu unikl, byl ten nejhorší a nejkrutější Erwin Lange. Ten pravděpodobně prchal společně s K. H. Frankem, protože byl zasvěcen do ukrytí jeho archivu. Překročil demarkační čáru mezi Rokycany a Plzní a do rukou československé spravedlnosti se tak nedostal.³⁴

2.3 Návrat obyvatel

Obyvatelé se po povstání chtěli vrátit co nejdříve domů. Bohužel tu ještě nebylo bezpečně. Dne 8. května 1945 vydal Místní národní výbor v Benešově vyhlášku, která zakazovala vstup do bývalého výcvikového prostoru z důvodu hrozícího nebezpečí. V lesích se pořád objevovali vojáci a celé území bylo zaminováno.³⁵ Navíc řada obyvatel se neměla kam vrátit, protože Němci během svého působení zbourali 188 budov a většina dalších byla značně poškozena. I přes všechny tyto faktory se do tohoto rozsáhlého prostoru řada obyvatel chtěla vrátit za každou cenu.³⁶

Dne 11. března 1945 překročila Rudá armáda hranici benešovského okresu a poté vstoupila i do obce Hradištko. V té době se schovávalo v obci zhruba 60 německých vojáků. O proběhlých bojích mezi Rudou armádou a německými vojáky svědčí nalezené stopy po kulkách ve zdech domů. Dokonce padlo i několik vojáků Rudé armády. Hrob jednoho sovětského vojína se nachází v Pikovicích dodnes a připomíná, že za osvobození

---

³² Bratři VELÍŠKOVÉ. Úročnice - Cvičiště vojsk SS - Historie vzniku výcvikového prostoru (3. část) [online]. 21. 7. 2008 [cit. dne 2023-01-25.]. Dostupné z: https://www.urocnice.eu/clanky/cviciste-vojsk-ss/historie-vzniku-vycvikoveho-prostoru-_3_-cast_.html.

³³ Historie.cs. Vyhnaní ze středních Čech [epizoda publicistického pořadu]. Česká republika, ČT, 2010. Premiéra: ČT2, 18. 11. 2010. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/210452801400029/>

³⁴ VYBÍRAL, Josef. *Hradištko*. MNV Hradištko ve spolupráci s Okresním muzeem Praha-západ v Jílovém u Prahy a ZO ČSPB Štěchovice, 1985. s. 42.

³⁵ Odmínování celého území skončilo až v 70. letech minulého století.

³⁶ ŠTĚPÁNKOVÁ, Jana. *Vzpomínková vyprávění z Neveklovska*. Diplomová práce. FF UK v Praze, Praha 2010. s. 48.

této oblasti padly lidské životy. Členové Rudé armády si zde stavěli zemljanky. Jako materiál používali dveře, prkna a trámy z místních domů. Na konci května sovětské vojsko odešlo a vystřídala ho Svobodná armáda. Hned v červnu ji však vystřídala československá ženijní škola, která se usadila na zámku a přilehlých objektech. Zde zůstala skoro dva roky.³⁷

Euforie s příchodem konce války podněcovala vystěhované obyvatelstvo k tomu, aby se snažilo vrátit co nejdříve domů. Dne 24. května 1945 došlo ke svolání schůze vystěhovaných občanů. Svolavatelem této informační schůze byl Josef Sedláček. Na schůzi byl zvolen Revoluční národní výbor, který měl 18 členů a měl zastupovat vystěhované usedlíky při úředních jednáních. I když byla ustanovena strážní služba a oblast byla střežena, docházelo k častým krádežím, hlavně ze strany občanů okolních vesnic ještě před nastěhováním místních obyvatel. Dne 11. června 1945 se vrátil první obyvatel E. Chudina do svého domu v Pikovicích. Po něm přišli další obyvatelé. Návrat měl však určitá pravidla. Za příchod se platilo 20 korun, aby byly splaceny výdaje národního výboru. Dále bylo zakázáno stavět ploty a muselo se čekat na vyměření pozemku. Pro obyvatele bylo po návratu nejtěžší vidět, v jakém stavu jejich domy jsou. Byly rozbité. Měly vytrhané podlahy, kamna, dveře a okna. Kolem domu se nacházely vykopané zákopy, bunkry nebo palebná stanoviště.³⁸ Jeden z obyvatelů, syn vrchního strážmistra Jiří Melichárek, na příchod vzpomínal takto: „*Hned po osvobození se táta šel podívat domů. Bylo tam všechno jako dřív, všechn nábytek na svém místě, na plotě stála konvice s uvařenou meltou. Na stole ležel dopis od Oberleutnanta Giese, v němž psal, zda by můj otec mohl poslat do Německa dva kufry, které zůstaly na půdě. Když však otec přišel domů za čtyři dny, s hrůzou zjistil, že dům je celý vyrabovaný. Kufry zmizely, nábytek byl rozbitý, podlaha vytrhaná. Dveře jsme našli přitlučené mezi stromy až u myslivny. Rusové je dávali mezi koně, aby se nekopali. Rusové byli negramotní, všechno zničili. A co nezničili, to zase ukradli Češi.*“³⁹

Místní kronika popisuje, v jakém stavu byla škola po návratu obyvatel. „*Plot kolem zahrady a celého pozemku zmizel; železný byl odřezán od betonu. Okna byla vytlučena,*

---

³⁷ VYBÍRAL, Josef. *Hradištko*. MNV Hradištko ve spolupráci s Okresním muzeem Praha-západ v Jílovém u Prahy a ZO ČSPB Štěchovice, 1985. s. 43.

³⁸ Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Pamětní kniha spojených obcí Hradištka, Pikovic a Brunšova od roku 1918*. 1925–1954. s. 39.

³⁹ HAŠKOVÁ, Lucie. Je dobré poslouchat minulosti, uslyšíte v ní budoucnost. In: ŠMERÁK, Václav. ed. *Almanach ohlédnutí 1942-2012: vzpomínky pamětníků na vystěhování obyvatel Neveklovska a Sedlčanska za II. světové války ve středních Čechách*. Krňany: Mezi řekami, 2012, s. 105.

některá i s okenními rámy, elektrické vedení zpřetrháno a osvětlovací tělesa zmizela. Téměř všechny zámky u dveří byly vytrhány. Okna a dveře byly i jinak poškozeny. Zahrada na severní straně budovy padla za obět' nové, dlážděné silnici. Střecha na západní straně budovy byla poškozena výbuchem muničního skladiště v „Haberně“ a všude ještě ležely vojenské náboje, rozbušky, granáty, ba i miny! A v této škole se mělo zahájit vyučování.“⁴⁰

S přílivem obyvatel zpět do vesnice nastala i její rekonstrukce. Obyvatelé začali hojně uklízet odpadky, kamení, sklo a zasypávali jámy. Díky dobrému počasí také stihli orbu na podzimní sadbu, přestože půda byla značně poškozena zákopy, minami a rozryta dělovými náboji. Po vyměření půdy a vypočtení veškerého dobytka a stromoví začaly ožívat i místní domky a vily. Obyvatelé si koncem roku začali stavět ploty nebo bílit omítku svých domů. Velkým problémem pro obec byl stav místní školy, která měla začít vyučovat. Dle kroniky bylo v obci 52 dětí školou povinných. Začátkem září byla zahájena výuka v částečně opravené třídě na východní straně budovy. Zároveň probíhaly opravy školy. Výuka však trvala pouze 14 dní, protože místní učitelé byli posléze přeloženi do pohraničí. Až 1. října nastoupil nový učitel Rudolf Donda, který zde zůstal. Měl těžké postavení. Učil žáky bez jakéhokoli vybavení a ve zničené budově. Až koncem listopadu byly ve škole opraveny příčky a přivezeny lavice a výukové obrazy ze školy v sousední obci Štěchovice. Každé ráno probíhalo školení žáků o bezpečnosti před výbušným materiálem, především před minami. Rudolf Donda byl také pověřen znovuotevřením místní knihovny. V listopadu převezli zpět veškeré knihy, které dříve v knihovně byly. Bohužel chybělo kolem 150 svazků, ale i přesto Rudolf Donda koncem listopadu knihovnu otevřel. S příchodem obyvatel došlo k obnově politického života. V červnu vznikla Komunistická strana Československa, která měla 70 členů. V září se ustanovila 25členná Československá sociálně demokratická strana. V prosinci pak vznikly dvě strany, a to Československá strana národně socialistická s 28 členy a Československá strana lidová se 17 členy.⁴¹

---

⁴⁰ Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Pamětní kniha spojených obcí Hradištko, Pikovic a Brunšova od roku 1918. 1925-1954.* s. 40.

⁴¹Tamtéž. s. 41- 47.

2.4 Rok 1946 a budování obce

Do voleb v květnu roku 1946 fungoval v obci Revoluční místní národní výbor. Po volbách byl ustanoven již oficiální Místní národní výbor obce Hradištko. Předsedou výboru se stal Josef Kuneš a ve volbách s 56 % zvítězila Komunistická strana. Výbor musel vyřešit otázky obnovy elektrického vedení, zajištění vodovodu, stanovit regulační plán, zajistit obživu obyvatelům nebo zrušit integrační tábor. Prvním krokem nového výboru bylo zvolení nového tajemníka, kterým se stal Jaroslav Valtroubek. Ten měl za úkol vést účetnictví a opravit chyby ve stávajícím účetnictví dle předpisů. Výbor mu stanovil odměnu na 2 000 Kčs. Dalšími kroky bylo určení správců nad zabaveným majetkem Němců. Velkou otázkou bylo i zrušení integračního tábora, který byl v obci zaveden vojenskou správou hned po válce. Ještě předešlý výbor na počátku roku kategoricky zamítl rozšíření tábora a rozhodl, že tábor bude zrušen. Výbor dal souhlas ke zničení integračního tábora. Pro obnovu obce byla uzavřena bezúročná půjčka ve výši 90 000 Kčs s Ministerstvem zemědělství na opravu pozemků a sadbu. Výbor se dále musel potýkat s problémy s vodovodem. Ten byl obyvateli zprvu přijat kladně a byl prodloužen do řady domů. Díky tomu se však zjistilo, že ho Němci stavěli z nekvalitních materiálů a bude potřebovat v budoucích letech rekonstruovat. Rok 1946 byl hojně věnován opravám domů, vil a pudy. I přes poválečný nedostatek materiálu se povedlo místním obyvatelům vrátit do domů okna, kamna, dveře, elektrické vedení a osvětlení.

Největší událostí první poloviny roku 1946 byla návštěva americké posádky v oblasti Dušno. Ta se nachází na východní straně obce blízko Štěchovické přehrady. Na Američany upozornil hajný, který sdělil sboru národní bezpečnosti informaci o jejich pohybu. Ten poslal vojína s poddůstojníkem na udané místo. Když se blížili, bylo na ně vystřeleno. Situace se však uklidnila a Američané oznámili, že zde vykonávají tajnou misi s povolením československých úřadů. Tato mise se týkala schovaných německých dokumentů, také jinak archivu K. H. Franka, které se později staly významným důkazním materiálem při jeho odsouzení. Dokázaly krutost veškerých německých činů.

V polovině roku 1946 se začala zlepšovat ekonomická situace. S tím souvisí i rozvoj ekonomiky obce po návratu Pražanů do svých chat. Ti na svých chatách pobývali od dubna do konce října. Dalším faktorem bylo vytvoření stálého Místního národního výboru po volbách v květnu, který mohl začít pracovat na krocích vedoucích k obnově obce. Skončila tak i rivalita politických stran, která ovlivňovala dění v obci. Na konci roku 1945 byl stanoven Jednotný svaz českých zemědělců, který se v roce 1946 snažil

o obnovu zemědělství. Svaz poskytl zemědělcům 20 000 Kčs na osivo, přičemž částka byla rozdělena dle rozlohy orné půdy. Bohužel situace nebyla lehká. Pro orbu polí chyběly potahy, pořád docházelo k zasypávání jam a největším problémem bylo zaplevelení. Pracujícím obyvatelstvu byly stanoveny pevné mzdy, které jim měly dodávat sílu při snaze o návrat majetku do jejich vlastnictví.

V roce 1946 se začal obnovovat kulturní a veřejný život v obci. Byl obnoven dobrovolný hasičský sbor, který měl ke konci roku 18 aktivních členů. V Hradištku vznikl fotbalový klub „Povltavan“ a v Pikovicích byl také sestaven fotbalový tým. Dále byl obnoven Okrašlovací spolek v Pikovicích a Elektrárenské družstvo na Brunšově. Během roku bylo uspořádáno několik kulturních akcí. Za rok 1946 bylo v Hradištku pořádáno 27 tanečních zábav, 2 hudební večery, 3 besídky pro rodiče s dětmi, 2 přednášky, 1 informační schůze MNV a 3 vojenské besídky. Nejvýznamnější akcí se staly oslavy konce války. Dne 5. května oslavili obyvatelé Hradištku události spojené s Pražským povstáním a 9. května se zúčastnili oslav Dne vítězství ve Štěchovicích. V podvečer byla pořádána benátská noc na Vltavě pod lampiony rozsvíceným mostem a taneční zábava přímo na silnici. Další významnou událostí byla oslava 28. října, kde došlo k občanskému slibu zvýšeného pracovního úsilí na plnění dvouletého plánu. Na konci této akce zazněla státní hymna a proběhla vojenská přehlídka, která dodala důstojný ráz slavnosti.

V tomto roce bylo vynaloženo veškeré úsilí k rekonstrukci rozpadlé školy. Podařilo se opravit dveře a částečně střechu. Byly vymalovány dvě třídy a chodba. Dále bylo zabudováno elektrické vedení s osvětlením. Došlo k nákupu nových knih a pomůcek na vyučování. Vše bylo možné díky dvěma příspěvkům – 60 000 Kčs od Ministerstva školství a národní osvěty a 62 000 Kčs na opravu od zemského národního výboru. Díky opravě a rozšíření počtu použitelných místností v budově byly přijaty i nové učitelky a výuka začala probíhat normálně. Toto úsilí bylo odměněno a škola získala čestné uznání od Ministerstva školství a národní osvěty. Také se ve škole začaly pořádat kulturní akce. Jednou z nich byla oslava narozenin T. G. Masaryka.

Rok 1946 byl pro obec klíčový. Z obce s rozpadlými domy a vykopanými protitankovými příkopy se stala obec, která vedla čilý kulturní, sportovní, pracovní a politický život. Rok 1946 nastartoval obnovu obce a obyvatelé se tak po období války

plné strachu a po ztrátě obydlí, mohli znovu snažit začít žít, pracovat a vést život tak, aby byli spokojeni.⁴²

Rok 1947 se nesl ve stejném duchu jako rok předešlý. V obci panovala vítězná atmosféra a začaly pomalu doznívat i poslední dozvuky války. V oblasti obce se nacházely vojenské posádky, které odstraňovaly poslední části koncentračního tábora. Také došlo k odstranění tzv. „osvětového domu“, který nechali vystavět Němci jako spojení dvou vil. Ty byly v roce 1947 na popud majitelů rozděleny. V srpnu zde proběhla poslední kulturní akce. Bylo tak zbouráno jediné místo, kde mohly velké kulturní akce probíhat. V roce 1947 se pořádalo více oslav a kulturních akcí. Mezi nejvýznamnější patřily oslava 40 let od založení hasičského sboru a první pietní akce na památku obětí koncentračního tábora v Hradištku. Konala se u křížku, který připomíná dubnový masakr. Rok 1947 dovršil snahu obyvatel a místního národního výboru o odstranění pozůstatků války a návratu do běžného života. Je tak neuvěřitelné, že ve stejném okamžiku přišla rána, která probudila strach z již známého vystěhování ze svých domovů.

Rok 1947 přinesl mezi obyvatele Hradištko strach. Již dva roky po válce jim znovu hrozilo vystěhování. Tentokrát však od Čechů. V roce 1947 byl vydán směrný plán, který se týkal zabránění plodné půdy v oblasti obce, v jehož důsledku by došlo i k odstranění několika obytných pozemků. Tento plán zahrnoval vznik rekreačního střediska pro mládež z Prahy. Na to reagovali obyvatelé hlasitým nesouhlasem, který byl úspěšný a směrný plán byl zrušen. Tehdejší kronikář popisoval tuto situaci jako hrůzný čin, který vystrašil obyvatele. Nebylo to však naposledy, co se obec potýkala se strachem z vystěhování, které mělo dospět k budování socialismu v Československu.⁴³

---

⁴² Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Pamětní kniha spojených obcí Hradištko, Pikovic a Brunšova od roku 1918. 1925-1954.* s. 41- 47.

⁴³Tamtéž. s. 48- 51.

3 Nástup komunistické strany a kolektivizace v Hradištku

Po druhé světové válce se v Československu zvětšila popularita komunistické strany. Náš stát se tak v politické sféře orientoval spíše k levicově orientovaným stranám. To dokazuje i nově zavedený politický systém tzv. Národní fronty, který povoloval pouze některé politické strany. Díky tomuto novému systému skončila činnost Národní demokratické strany, agrárníků nebo živnostenské strany. V roce 1946 pak proběhly první poválečné volby, kde komunistická strana zvítězila. Zvítězila i v Hradištku, kde pro ni hlasovalo 57 % občanů. Komunisté tak získávali stále více moci. Zlomovým bodem pak byly události v únoru 1948, kdy došlo ke státnímu převratu a přechodu z demokracie k totalitě a Československo se díky komunistické straně připojilo k sovětskému bloku. Po převratu došlo k řadě procesů, které měly upevnit moc komunistů a socialismu v Československu. Upevnění moci proběhlo v celém státě, tudíž i v Hradištku. Zde komunisté převzali vedení místního národního výboru a ostatní strany byly rozpuštěny. Do konce roku 1948 se ke komunistické straně v Hradištku přihlásilo 240 členů. Proto byla rozdělena na tři menší samostatné celky, a to Hradištko, Brunšov a Pikovice. Tehdejší kronikář popisoval náladu v obci po únoru 1948 jako vypjatou. V obci se přestaly konat zábavy a plesy. Lidé byli spíše zakřiknutí a sledovali s napětím situaci mezi západními zeměmi a Sovětským svazem. Báli se budoucnosti a obraceli se k duchovnímu životu více než předtím. Po únorovém převratu byla vyhlášena i řada celostátních akcí, do kterých se zapojila i obec Hradištko. Jednou z nich byla akce s názvem 30 milionů hodin pro republiku, na které se obec podílela celkem s 3 140 hodinami v hodnotě 43 960 Kčs. Nový místní národní výbor se také snažil zapojit do celostátních oslav 30 let od založení republiky. V obci se dne 28. října konala slavnost. U této příležitosti všichni členové hasičského sboru složili slib věrnosti Akčnímu výboru Národní fronty.⁴⁴

S nástupem komunistické strany do čela státu bylo všem postupem času jasné, že zde budou probíhat postupy po vzoru sovětských kolchozů, a to i přes sliby komunistů, že tomu tak nebude. Začalo probíhat znárodnění, kterému se nevyhnuly ani drobné živnosti. Vznikl první pětiletý plán na roky 1949-1953, který počítal s přestavbou národního hospodářství a budováním těžkého průmyslu. Zároveň měl pětiletý plán za cíl

---

⁴⁴ HAŠKOVÁ, Lucie. *Hradištko 1310-2010*. Hradištko: Obecní úřad Hradištko, 2010. ISBN 978-80-260-2538-2. s. 49.

zmírnit rozdílné poměry v Praze a jejím okolí. Obec tak disponovala větším rozpočtem, který využila především ke stavbě silnic.

Znárodnění mělo za následek zánik řady živností, které v obci fungovaly již dlouho. Zaniklo například pekařství Jiřího Fábery, kovářství Prokopa Šťástky, truhlářství Antonína Verneru, holičství Františka Tichého nebo zámečnictví Antonína Kubely. Místní potraviny a hostince byly dány do rukou družstva pod správu Bratrství a Masny. Patřily sem například hostince U Richterů, U Pešků a i nejméně významnější hostinec, který zde existuje dodnes, a to hostinec Na Pervidle.⁴⁵

Dne 23. února 1949 byl přijat Národním shromážděním zákon o vzniku Jednotných zemědělských družstev (JZD), který zahájil násilnou kolektivizaci, kdy byli lidé nuceni vstupovat do JZD. V Hradištku začal fungovat přípravný výbor. Ten koupil zemědělské stroje a stroje do plánovaných prádelen z akce UNRRA.⁴⁶ Založit JZD v obci se však dlouho nedařilo, kronikář popisoval tento začátek jako odstrašující případ toho, jak mají obce hospodařit. Činnost výboru byla omezena pouze na provoz prádelen v Hradištku a v Pikovicích. Nábor členů tak přešel k razantnějším krokům. Zemědělcům byl zabaven traktor a jiné hospodářské zařízení. To přimělo 13 zemědělců, kteří byli převážně z Pikovic, k utvoření JZD III. typu.⁴⁷ JZD získalo i řadu pozemků v obci jako například bývalý špýchar nebo pozemky na Sekance pro vznik drůbežárny. Toto družstvo bylo záhy zrušeno.

Dle nové ústavy se od 1. ledna 1949 zřídily Krajské národní výbory (KNV), což pro Hradištko znamenalo změnu v oblasti správy. Obec Hradištko, která do té doby spadala pod město Jílové, se stala součástí Krajského národního výboru pro Prahu-západ. Obec se na KNV začala obracet hned v únoru. Objevily se zprávy o zřízení pionýrského tábora, který bude mít za následek vystěhování obyvatelstva. V obci se šířil strach, že lidé zase po pár letech od návratu budou muset opustit své domovy. Proto se pod vedením občana Josefa Pazdery obrátilo obyvatelstvo k Ministerstvu zemědělství a ke kanceláři prezidenta, aby od vystěhování upustili. Výsledkem bylo jednání KNV a ONV v březnu roku 1949, kde seznámili obyvatele Hradištko s plánem zřízení pionýrské školy

---

⁴⁵ Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Pamětní kniha spojených obcí Hradištko, Pikovic a Brunšova od roku 1918. 1925–1954.* s. 96-109.

⁴⁶ UNRRA byla mezinárodní organizace založená Společností národů, která měla spravovat, koordinovat, plánovat a zajišťovat pomoc obětem druhé světové války.

⁴⁷ JZD III. typu zahrnovala vše spojené s živočišnou a rostlinnou výrobou.

na Sekance pro děti ve věku 12-15 let v počtu 2 000 pionýrů. Dále plánovali jako první odkup nemovitostí od pražských rekreantů. Celý plán však nebyl zveřejněn, protože během schůze došlo ke vzbouření obyvatelstva a schůze byla přerušena. Nedlouho na to dorazilo MNV usnesení vlády, že k zřízení nedojde a že nejde vystěhovat občany ze svých domovů bez jejich souhlasu.⁴⁸

Dne 25. června 1950 proběhla pro obec významná událost. Došlo k odhalení pomníku umučených vězňů koncentračního tábora v místech dubnového masakru, u silnice směrem z Hradištka do Závisti. Na počest odhalení se konala masová slavnost pod SBS (Svaz bojovníků za svobodu) ve Štěchovicích a hlavním mluvčím se stal Josef Ejem.⁴⁹ K příležitosti této slavnosti byl obci přidělen příspěvek ve výši 700 000 Kčs na odklizení trosk a zákopů po Němcích. Ustavená komise pro tuto činnost rozdělila tuto částku mezi obyvatele Hradištka, kteří byli nuceni se vystěhovat a poté se vrátili.

MNV se zaměřoval i na oblast kultury. Největším problémem byl nedostatek volných prostor. Po rozdělení osvětového domu přišel výbor s řadou plánů, kde kulturní dům vybudovat. Například se jednalo o zřízení v bývalém špýcharu nebo hostinci U Flígrů. Nakonec bylo rozhodnuto postavit dům pro pořádání kulturních akcí v místech tzv. U-budovy, která se nacházela vedle samotného záměčku v centru obce. V srpnu 1952 pak došlo k slavnostnímu otevření nového tanečního sálu sokolovny. V obci fungovala i řada spolků, jako byly Československý červený kříž, Svazarm nebo spolek Baráčníků. Nejvýznamnější byla Osvětová beseda, založena v říjnu roku 1950, kterou založili zaměstnanci tiskáren. Pořádala divadelní představení, výstavy, hudební vystoupení nebo filmová promítání, a tak se výrazně podílela na kulturním životě v obci. V obci byly založeny i spolky jako Svaz české mládeže, Svaz československo-sovětského přátelství nebo Svaz žen, které však neměly úspěch a byly omezeny pouze na povinné schůze.

V roce 1950 stoupl počet obyvatel obce na 1 080. Obyvatelé se těžko smiřovali s novými poměry. Přišli o majetek, svobodu i práva. V Hradištku vymizel tradiční život,

---

⁴⁸ Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištka, nezpracováno, *Pamětní kniha spojených obcí Hradištka, Pikovic a Brunšova od roku 1918. 1925–1954.* s. 110-113.

⁴⁹ Josef Ejem byl odbojářem v obou světových válkách a po únoru 1948 poslanec Národního shromáždění.

přestali chodit tři králové a místo Mikuláše tu byl děda Mráz. Běžný život plný radosti byl na dlouho potlačen a lidé se museli vyrovnat s novými poměry.⁵⁰

---

⁵⁰ Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištka, nezpracováno, *Pamětní kniha spojených obcí Hradištka, Pikovic a Brunšova od roku 1918. 1925–1954.* s. 119-135.

4 Padesátá léta

Pro pochopení dějin jednotlivých vesnic je důležité vědět, jaké poměry vládly na úrovni státu. Československo se v padesátých letech pod vedením komunistické strany snažilo o přeměnu z demokratického státu na stát socialistický po vzoru Sovětského svazu. Komunistická strana usilovala všemi prostředky o upevnění a stabilizaci moci. Období padesátých let 20. století není jen časovým úsekem mezi lety 1950-1959. Z historického hlediska se do tohoto období řadí už rok 1948, kdy se uskutečnil komunistický převrat a komunisté se dostali k moci v Československu.

První část padesátých let, kterou můžeme datovat zhruba do roku 1953, byla obdobím, kdy komunisté prováděli první kroky k upevnění moci. Obyvatelé vystřízlivěli z prvotních nadějí. Československo bylo totiž jediným státem východního bloku, který si komunistickou stranu zvolil sám ve volbách roku 1946. Po únorovém převratu bylo jasné, že sliby nebudou dodrženy a řada obyvatel byla zklamaná. V tomto období docházelo k perzekuci majetku, především živnostníků a vlastníků půdy. Tím začala kolektivizace v zemi. Počátek padesátých let je i obdobím strachu, které bylo zapříčiněno zatýkáním a snahou o odstranění nepřátel režimu. Všichni nepřátelé komunistů byli označeni v únorovém zasedání Ústředního výboru KSČ. Zde ve svém projevu ze dne 24. února Klement Gottwald prohlásil za nepřátele diverzanty, špióny a poraženecké skupiny. Dále označil jako aktivní nepřátele katolíky. V dalším projevu se Ladislav Kopřiva, budoucí ministr národní bezpečnosti, zaměřil na nepřátele uvnitř strany. Jednalo se o slabé členy a kariéristy, kteří nejsou stoprocentně věrni komunistické straně. Výsledkem těchto projevů byla řada vykonstruovaných politických procesů. Ty posílaly údajné zrádce do vězení, nebo dokonce na smrt. Jedním z procesů byl proces tzv. „číhošťského zázraku“, který spustil lavinovou kampaň proti katolické církvi, jako byla Akce K, která likvidovala kláštery. Dalším a zároveň nejznámějším politickým procesem byl proces s Miladou Horákovou a spol. v červnu 1950. Milada Horáková byla právničkou a do roku 1948 členkou Československé národně socialistické strany. Byla odsouzena k trestu smrti a popravena. Tento proces spustil lavinu dalších likvidací nekomunistických nepřátel režimu. Vyvrcholením procesů byly čistky ve vlastních řadách komunistické strany. Nejdůležitějším procesem byl proces s generálním tajemníkem KSČ Rudolfem Slánským v roce 1952, který byl za protistátní činnost odsouzen rovněž k trestu smrti.

Druhou etapou je rozmezí mezi lety 1953-1956. Tato léta se vyznačovala společenskou krizí. Prvním momentem, který tuto krizi zahájil, byla smrt Klementa Gottwalda a Josifa Vissarionoviče Stalina. Dalším impulsem byly nepokoje v Polsku a Německé demokratické republice. Posledním bodem byla měnová reforma v roce 1953, která znehodnotila měnu. Lidé přišli zhruba o 160 miliard korun a ztratili veškeré úspory. Snížila se životní úroveň obyvatelstva. Vše se proměnilo v nespokojenost obyvatelstva a řada lidí přišla o iluzi ve snadný přechod na socialistický stát. Komunistická strana dokázala tuto krizi ustát a udržet se u moci.

Poslední etapou jsou léta 1956-1960. Toto období začíná XX. sjezdem Komunistické strany Sovětského svazu v roce 1956. Zde vystoupil tajemník Komunistické strany Sovětského svazu Nikita Sergejevič Chruščov, který odhalil kult osobnosti J. V. Stalina a odsoudil jeho zločiny. To mělo za následek velkou společenskou krizi v celém Východním bloku. Lidé přemýšleli o skutečné povaze komunistické strany a jejích praktikách. V Československu se řada studentů, spisovatelů a odbojářů snažila tuto situaci využít a vyjednat liberálnější podmínky ve státě. Reakcí komunistické strany v čele s prezidentem Antonínem Zápotockým bylo zahájení kampaně proti revizionismu v roce 1957. Došlo k potlačení liberálních myšlenek, a naopak k upevnění moci komunistů. Posledním činem bylo vydání nové ústavy. Ta značila završení budování socialismu a signalizovala zánik lidové demokratické republiky. Byla v ní ukotvena vedoucí úloha KSČ ve státě.

Je možné konstatovat, že padesátá léta byla naplněna snahami o upevnění moci komunistické strany a nastolení socialistického státu. S odstupem času je vidět, že i přes krize a ztrátu iluzí v řadách obyvatelstva se komunistické straně podařilo stabilizovat stát a nastavit vedoucí úlohu KSČ. Všichni odpůrci byli odstraněni nebo sami emigrovali.⁵¹

4.1 Politický vývoj padesátých let v obci

Úkol, který stál před vedením komunistické strany na přelomu čtyřicátých a padesátých let v Československu, bylo zahájit politické, ekonomické a jiné změny vedoucí k vytvoření socialistického státu. Československo se stalo součástí východního bloku a bylo pod vlivem sovětské zahraniční politiky. Podle jejího vzoru i jednalo. Tento

---

⁵¹ PAVLÍČEK, Jaromír. *České a slovenské dějiny v kontextu evropských dějin 20. století*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. ISBN. 978-80-7464-423-8. s. 100-120.

nový režim prováděl politické čistky, represivní opatření proti politickým odpůrcům a intelektuálům, docházelo k propouštění velké řady vojáků, kteří končili i na nucených pracích. Zároveň byla vyloučena jedna čtvrtina studentů vysokých škol. Politická sféra padesátých let byla ovlivněna manipulací. Vše začínalo u cenzury domácích i zahraničních médií. Cenzuru vykonával tiskový výbor ÚV KSČ a k lidem se tak dostávaly pouze informace prospěšné pro režim. Jedním z hlavních prvků manipulace byl volební akt. Díky novému volebnímu zákonu byla zavedena jednotná kandidátka, kterou schvalovala Národní fronta. První parlamentní volby se konaly 30. května 1948, účastnilo se jich 80 % voličů. Od dalších voleb neklesla účast pod 97 %. Příčina velké účasti ve volbách, kde mohl vyhrát pouze jeden, byla, že nezúčastnění se zapisovalo do kádrových posudků jako nesouhlas s režimem. Tento posudek mohl ovlivnit například získání pracovní pozice. Pro podporu komunistického režimu sloužily poté veřejné manifestace například při Svátku práce nebo k výročí Velké říjnové revoluce. Také se organizovaly podpisové kampaně, jako byla Stockholmská mírová výzva o zákazu použití atomových zbraní, kterou podepsalo 9,5 milionu obyvatel Československa. Politiku v padesátých letech v Československu můžeme tedy charakterizovat jako autoritářskou a totalitní, s důrazem na upevnění moci komunistické strany a podřízení všech aspektů společnosti nové ideologii.⁵²

Koordinaci činnosti v obci měly na starosti Místní akční výbory národní fronty (MAV NF), ty sdružovaly organizace a politické strany v místě. Počátkem padesátých let se tyto výbory snažily o odstranění nepřátel režimu a nové ideologie. Proto se na přelomu čtyřicátých a padesátých let soustředila činnost výboru v Hradištku pouze na kádrové šetření místních obyvatel, které bylo pro režim důležitým aktem. Vedení Hradištka se o jiné záležitosti nezajímalo a samotnému obyvatelstvu chyběly ostatní aktivity důležité pro rozvoj a údržbu obce. Díky tomu se v květnu roku 1950 jednalo o sestavení nového Místního národního výboru (MNV). Dne 10. června bylo schváleno nové složení MNV. Do čela se postavil Josef Kuneš, který měl na starosti plánování a vnitřní bezpečnost. Místopředsedou se stal Václav Tošnar, původem zedník, který měl na starosti zemědělský sektor. Později téhož roku se k výboru přidalo 17 členů zvolených na veřejné schůzi občanstva. První kroky nového výboru se týkaly i jiných plánů než prověrek jednotlivých

---

⁵² KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1948-1953: pomocný studijní text pro gymnázia*. Odborná literatura pro učitele. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-25700-3. s. 5-71.

občanů. Jednalo se například o stavbu silnic a zavedení osvětlení do ulic v obci. Novému MNV se podařilo téhož roku zavést i první telefonní linku v obci. Nové MNV se snažilo zlepšovat obec a podmínky pro život místních obyvatel. Díky tomu se zlepšila i nálada a spokojenost obyvatel Hradištka a situace se uklidnila.

Hlavní snahou MNV v obcích bylo zapojit obyvatele aktivně do budování socialismu prostřednictvím spolků, schůzí a oslavných akcí. Toto úsilí v Hradištku probíhalo v padesátých letech spíše bezúspěšně a obec byla dokonce poslední obcí, která založila Jednotné zemědělské družstvo (JZD) v okrese. Na počátku padesátých let byla v obci pouze jedna složka Národní fronty, a tou byla komunistická strana. V roce 1951 řešili její členové, jak přesvědčit obyvatele k aktivní účasti na politickém dění v obci. Napomoci k tomu měla školení, která se konala v rámci roku stranického školení v celém státě. Navíc v tomto roce probíhala oslava 30 let působení komunistické strany. Výbor si chtěl při uskutečňování plánu pomoci tak, že v roce 1951 bylo zavedeno rozhlasové hlášení po celé obci. MNV v roce 1951 založil Osvětovou besedu, která měla působit jako organizátor společenských a kulturních akcí s cílem pečovat o politické uvědomění obyvatel a jejich vzdělání v této oblasti. MNV se nedařilo zajistit úspěšný plán pro výstavbu kulturního domu, který v obci chyběl, a tak i Osvětová beseda nemohla rozvíjet svůj záměr v plném rozsahu. Další rok 1952 se pořád nepodařilo aktivně zapojit obyvatele. Díky pasivitě došlo k tomu, že se ze tří místních složek komunistické strany v Hradištku, Pikovicích a na Brunšově stala pouze jedna.⁵³ Jejich činnost je popisována místním kronikářem velmi negativně: „*Místní organizace KSČ nespolečně spolupracovala s místními složkami masových organizací a nepodařilo se jí přesvědčiti a zapůsobiti na zemědělce v provedení socialisace vesnice a zapojení do JZD.*“⁵⁴ Také se občanstvo téhož roku zdrželo účastí na veřejných schůzích, čímž dávalo najevo osobní postoj k budování socialismu v obci.

V roce 1953 pokračoval nezájem obyvatel a členů komunistické strany při budování socialismu v obci. Obyvatelstvo se neúčastnilo veřejných schůzí MNV. Výjimkou byla schůze, která se konala 23. listopadu. Zde se jednalo o zrušení zdravotního střediska v Hradištku. Lidé totiž mohli docházet do nově zrekonstruovaného střediska ve vedlejší obci. Občané podali protest a středisko nakonec zůstalo. Neúčast a pasivita občanů se

---

⁵³Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištka, nezpracováno, *Pamětní kniha spojených obcí Hradištka, Pikovic a Brunšova od roku 1918. 1925–1954.* s. 154-171.

⁵⁴ Tamtéž. s. 150.

odrážely i ve spolcích a organizacích. Zde nebylo koho volit a spolky přestaly fungovat. Místní kronikář tuto pasivitu odůvodňuje takto: „Z čeho pramení neúčast a nezáměr členstva? Jen z toho důvodu, že poměrná část členstva byla ve 2-4 masových organizacích zapojena jako funkcionáři a každá z nich pořádala během měsíce i 2 plánované schůze tak, že za celý týden bývalo volným dnem pouze pondělí a v tento den se provádělo stranické školení v místní organizaci KSČ.“⁵⁵ K pasivitě lidí přispělo i velké rušení živností jako například holičství Františka Tichého, truhlářství Antonína Vernerera nebo kovářství Prokopa Šťástky. Navíc byla v roce 1953 provedena měnová reforma, která místnímu obyvatelstvu vzala veškeré úspory, a to morálce obyvatel nepomohlo.⁵⁶

První společenská krize po smrti Klementa Gottwalda ukázala, že změna v socialistický stát nebude tak jednoduchá a komunistická strana začala tento problém řešit. V obci však nebylo nic vidět. I rok 1954 se nesl ve znamení pasivity občanů v politické sféře. Jedinou výjimkou byly dvě schůze. První se týkala opět možného zrušení zdravotnického střediska, zúčastnilo se jí 150 osob ve snaze ponechat středisko v obci. Další schůze se konala 9. února a zúčastnilo se jí 100 osob. Měla za cíl zlepšení fungování MNV a vymezení problémů, kterým se má výbor věnovat. Na schůzi se objevily připomínky hlavně ve prospěch jednotlivých obyvatel. Všichni se shodli na problému s vodou a MNV bylo doporučeno zřídit studnu. Ukázalo se, že obyvatelé obce jsou schopni jednat a účastnit se politických akcí, ale pouze za účelem svého vlastního zisku. Téhož roku, dne 16. května, se měly konat volby do národních výborů. Po sečtení obyvatel v obci, které činilo 1 124 osob, se ve třech okrskových obvodech v obci stanovil počet kandidátů takto: 12 kandidátů v Hradištku, čtyři v Pikovicích a tři na Brunšově. Tato událost odstartovala novou snahu o zapojení obyvatel do politického dění. V dubnu bylo otevřeno agitační středisko a byla stanovena agitační komise. Ta měla přesvědčit místní obyvatele o účasti na volbách a prostřednictvím schůzí a přednášek zajistit informovanost obyvatel o důležitosti voleb. V místním zámku byla zřízena místnost, kde se tyto akce realizovaly. Byly zde promítány filmy propagandistického původu, jako byla „Anna proletářka“. K volbám se nakonec dostavilo 70 % všech občanů,

---

⁵⁵ Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Pamětní kniha spojených obcí Hradištko, Pikovic a Brunšova od roku 1918. 1925–1954.* s. 173.

⁵⁶ HAŠKOVÁ, Lucie. *Hradištko 1310-2010.* Hradištko: Obecní úřad Hradištko, 2010. ISBN 978-80-260-2538-2. s. 54-58.

tedy 788 osob. Vítězem byl již úřadující Karel Prokeš. Po volbách přišla krátká vlna větší aktivity obyvatel na veřejném dění.⁵⁷

V roce 1955 se nacházely v obci tři organizace komunistické strany: Místní organizace Hradištko, Místní vesnická organizace Pikovice a Závodní organizace v závodě Impresa. Celkově měly 94 členů a účast na schůzích byla sice pořád nedostačující, ale účastnilo se více osob než dříve. Největší problém představovala nedostatečná spolupráce zemědělců. Navíc nový druhý pětiletý plán měl za cíl socializaci i v zemědělském sektoru, což se stalo hlavním bodem všech jednání nově vzniklého výboru. Tento výbor měl za cíl zlepšit smýšlení občanů a snažil se zapojit je do dění v obci, a to včetně mládeže.

V roce 1956 byla účast na schůzích a ve spolecích pořád lepší v porovnání s minulostí. Navíc obec Hradištko byla zařazena do rekreačního střediska Slapské zdrže, což zapříčinilo příliv obyvatel do obce, a zvedla se tak i účast členů na schůzích. Vše bylo podpořeno novými volbami do krajského (KNV), okresního (ONV) a místního národní výboru (MNV). O tyto volby byl v obci již větší zájem a lidé chodili na konané debaty s kandidáty. Důkazem je i volební účast, kdy do KNV volilo 96,5 % obyvatel, do ONV 95,3 % a do MNV 97,5 %. Při první schůzi nově vzniklého MNV došlo k představení základních bodů pro období 1957-1960. Jako první zmínil bývalý předseda Josef Brejcha nesplněné úkoly minulého MNV, k nimž patřilo vyčištění a úprava rybníku u zámku a oprava zámku, na který již byla dána částka 60 000 Kčs. Dále se jednalo o přemostění bystriny v Pikovicích a opravu vodoteče. Poté na základě připomínek voličů byl stanoven nový programový plán. V nově vzniklém období se členové strany scházeli každých 15 dní a účast byla 66 %. Jejich hlavní zaměření se však nezměnilo a snažili se o vznik JZD a začlenění všech zemědělců do něj.

MNV se dařilo, získal peníze na přestavbu školní budovy, také se začalo s pracemi kolem rybníka a s jeho čištěním. V roce 1958 se podařilo postavit most v Pikovicích a začala oprava hlavní cesty v Pikovicích. Na základě rozhodnutí ÚV KSČ se sloučily všechny tři komunistické organizace v obci do jedné vesnické organizace KSČ. Nově vzniklá vesnická organizace byla pro komunistický režim úspěšná. V roce 1958 se podařilo založit Jednotná zemědělská družstva v Hradištku a Pikovicích, a tak docílit

---

⁵⁷Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Kronika obce Hradištko, okres Praha východ II. 1954–1964*, s. 1- 34.

procesu kolektivizace v zemědělském sektoru. V Hradištku byl tak odstraněn vlastnický sektor v zemědělství, který nejvíce bránil z hlediska ideologie vesnicím v jejich růstu. Do JZD vstoupili všichni zemědělci v obci. Téhož roku také došlo ke vzniku Československého svazu mládeže. V roce 1959 poté bojovala JZD s organizací a splněním stanovených úkolů, které byly první rok splněny pouze z 50 %.⁵⁸

Dalo by se říci, že politika v padesátých letech v obci se snažila o zavedení JZD a aktivního zapojení obyvatel v organizacích, na oslavách a v KSČ. Obec Hradištko a její obyvatelé se s novou ideologií nechtěli ztotožnit. Postupem času si obyvatelé začali na nový režim zvykat a účastnili se veřejného života více, dokonce založili JZD s většinou zemědělců v obci. V porovnání s obcemi v okolí byla však účast obyvatel na politickém dění pořád nedostatečná a podprůměrná. Nastolení nového režimu v Hradištku se sice zlepšilo, ale spíše v důsledku smíření se místních obyvatel s panujícími poměry než prosazením ideologie.

4.2 Hospodářský a ekonomický vývoj v padesátých letech v obci

V obci Hradištko se nacházelo na počátku padesátých let několik živností a podniků. Drobné živnosti jako kovářství, truhlářství nebo holičství byly během padesátých let odstraněny. V obci se také nacházely dvě Jednoty v Hradištku a Pikovicích, které byly znárodněny. Významnými byly i větší podniky, které zaměstnávaly řadu obyvatel obce a jejího okolí. Na Brunšově se nacházel podnik zaměstnávající devět dělníků na výrobu sportovních pomůcek pro vodní sporty, jako jsou vesla, lodě, skify nebo kánoe. Jmenoval se Start a byl založen v roce 1954. V této části obce se ještě nacházel jeden menší podnik Jihočeské keramiky Bechyně, který zaměstnával kolem 20 zaměstnanců.⁵⁹

Největším podnikem na území obce byla továrna, která se zabývala tiskařskými službami, na jejím místě se nachází tiskárna dodnes. Ta byla založena již v roce 1948 na místě bývalých kasáren jednotek SS. Začala jako malovýroba sklářských a keramických obtisků na dvou strojích. V roce 1950 se podnik znárodnil pod Thunovskou továrnu na porcelán. V této době měla továrna již jedenáct kamenotiskařských rychlolisů a zaměstnávala přes 200 osob. O rok později byl podnik ještě jednou znárodněn, tentokrát

---

⁵⁸Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Kronika obce Hradištko, okres Praha východ II.* 1954–1964. s. 34–246.

⁵⁹HAŠKOVÁ, Lucie. *Hradištko 1310-2010*. Hradištko: Obecní úřad Hradištko, 2010. ISBN 978-80-260-2538-2. s. 56–57.

pod Grafické tiskárny se sídlem ve Velkém Šenově, což znamenalo i přeorientování do polygrafického průmyslu. Keramické a sklářské obtisky zůstaly, a to hlavně díky nové reorganizaci v roce 1954, jejíž zásluhou továrna spadla pod pražskou značku Impresa. Ta zde fungovala pět let. Během této doby se potýkala s úspěchy i krizí. Měla velké zakázky, ale díky nedostatku barvy a papíru nebyla schopna tyto zakázky plnit. To umocňoval fakt, že v té době odcházelo mnoho zaměstnankyň, které tvořily nadpoloviční většinu, do domácností. Tyto krize se podařilo podniku ustát. Svědčí o tom fakt, že v roce 1955 Tiskárna Impresa obdržela tři nové tiskařské stroje a přijala několik nových zaměstnankyň žijících v Hradištku. Zvýšila se i životní úroveň dělníků, kteří si mohli například dovolit nákup televizorů. Nakonec se podnik v roce 1959 dostal pod správu Obchodní tiskárny v Kolíně, v té době továrna produkovala 55 tun keramických obtisků. Tento podnik je důležitý především tím, že zaměstnával několik set osob, z nichž velkou část tvořili obyvatelé Hradištka. Dával možnost zaměstnávat především ženy, které tak nemusely dojíždět za prací.⁶⁰

V obci se nacházely dvě Jednoty v Hradištku a Pikovicích, které každý rok řešily problém se zásobováním. V padesátých letech docházelo k největší výstavbě rekreačních objektů v obci, což bylo zapříčiněno tím, že Hradištko bylo zařazeno do rekreační oblasti u Slapské přehradě a určeno pro rekreaci Pražanů. Například v roce 1964 bylo v obci, která měla kolem 1 200 obyvatel, ještě dalších 870 rekreačních objektů. V letních měsících tak docházelo k tomu, že se před obchody tvořily velké fronty na nákup potravin. I přes naléhavé připomínky vedoucích prodejny se nic nezměnilo, a tím stoupala i nenávisť mezi Pražany a místními obyvateli.

Jak již bylo uvedeno výše, největším problémem při snahách o vytvoření socialistického státu na venkově byl proces kolektivizace, který se snažil odstranit soukromý sektor v zemědělství a založit společné družstvo, v němž by všichni pracovali. V roce 1950 vznikl přípravný výbor JZD, který měl zemědělce přesvědčit o založení JZD a ukázat jim výhody s tím spojené. Činnost výboru byla podle místního kronikáře nedostatečná. Prvním krokem výboru byl nákup zemědělských strojů a zřízení družstevní prádelny za účelem získání nových členů. Další kroky už nebyly jednotné a členové výboru se nebyli schopni domluvit, jak postupovat dále. Ani další rok nepřinesl

---

⁶⁰ *Časopis českých a slovenských filatelistů: Novinky České pošty*. Praha: Filatelie, 2020, roč. 69, č. 1. ISSN 0015-0959. s. 26-31.

do přípravného výboru jednotu. Docházelo ke schůzím bez výsledků, dokonce nebyli schopni zaplatit schválený členský příspěvek ve výši 100 Kčs. Skoro nikdo nechtěl pracovat na polích, což zapříčinilo špatný stav půdy pro pěstování. Přitom se k výboru přidalo již 43 členů. Problém byl ten, že pouze tři z toho byli zemědělci. Ostatní se stali členy jen z toho důvodu, že chtěli používat levněji místní prádelnu. Kronika také popisuje problém s vypůjčením družstevních strojů. Nakoupené stroje byly půjčovány bezplatně nedružstevním zemědělcům, kteří se k nim často špatně chovali, stroje byly rozbité a nebyl nikdo, kdo by zaplatil jejich opravu. Došlo i ke špatné finanční situaci výboru. V roce 1952 byla již činnost přípravného výboru JZD téměř nulová, do toho se rozhodl zasáhnout okresní národní výbor, který se rozhodl k razantnímu a více agresivnímu kroku, jak přimět zemědělce k založení družstva. Jedním z důvodů tohoto postupu byl fakt, že v ostatních obcích kolem Hradištka zemědělci již do družstev vstupovali. Místním zemědělcům byly odebrány traktory. Nakonec se někteří z nich nechali těmito donucovacími prostředky přesvědčit. Jednalo se především o 13 zemědělců z Pikovic, kteří svolili k vytvoření JZD III. typu za podmínky vrácení traktorů do 30 dnů. Toto JZD však zanedlouho zaniklo. ONV navíc zrušila přiděl lístků a levnější používání prádelny pro členy výboru. To vedlo k odchodu většiny členů. Tohoto roku také proběhlo vyměření orné půdy, která činila 200,82 ha u 82 zemědělců a byly stanoveny požadavky na odevzdávání plodin od jednotlivých zemědělců. Snahy ONV v roce 1952 nebyly úspěšné a situace na konci roku 1953 byla bídná. Přípravný výbor nekonal žádnou aktivitu a fungovala pouze prádelna. Ostatní majetek chátral a byl zničen místními.⁶¹

V roce 1954 zemědělci úspěšně ignorovali všechny výzvy k vytvoření JZD, navíc prodávali své produkty místním občanům a pražským rekreantům za vyšší ceny a bez ohledu na plnění požadavků vůči státu. Tento přístup trval i další roky. Rozhodujícím rokem pro proces kolektivizace byl rok 1958, kdy došlo k založení JZD v obci. Po dvou dlouhých schůzkách bylo 1. dubna 1958 ustanoveno JZD III. typu v Pikovicích se všemi 16 zemědělci v obci, kteří měli dohromady 72,02 hektaru zemědělské půdy, z toho 59,08 hektaru orné půdy. Nakonec se připojili i další obyvatelé a JZD v Pikovicích mělo celkem 21 členů. Zemědělci na Brunšově a v Hradištku se naopak pořad vymlouvali a snažili se založení JZD oddálit, a to i přes řadu výhod, které jim stát se vstupem nabízel. Jednou z nich byla nabídka na prominutí půjček. V této době po celém státě vzrostl počet

---

⁶¹ Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištka, nezpracováno, *Kronika obce Hradištka, okres Praha východ II. 1954–1964*. s. 1-89.

nově vzniklých JZD a nátlak na zemědělce byl tak velký, že došlo 21. září 1958 k založení druhého JZD na území obce. Do tohoto družstva vstoupilo 18 členů s 80 hektary zemědělské půdy. Jednalo se o všechny zemědělce v Hradištku mimo dvou, kteří vstup odmítli. Dne 3. října poté proběhla první schůze, která zvýšila počet členů na 42. Při založení měli 35 kusů hovězího dobytka, 12 kusů vepřového dobytka a 4 páry koní. Bylo stanoveno, že budou hospodařit jako družstvo III. typu. Prvním předsedou byl zvolen Josef Fábera. Za hlavní pěstitelskou surovinu v obci byl vybrán len. Kronika popisuje, že řada členů nebyla v družstvu dobrovolně. První celoroční produkce v roce 1959 nebyla dostačující. Důvodem byla především nedostatečná vybavenost. Chyběly mlátičky, které by stihly veškeré obilí vymlátit. Zásadním úkolem také bylo vylepšit ornou půdu hnojením. Nezkušenost se projevila hlavně ve společné produkci a rozdělení práce. Posledním důvodem nedostatečného plnění závazků JZD vůči státu bylo podle místní kroniky obohacování se zemědělci v době žní na úkor JZD.⁶²

Obec Hradištko nabízela pro obyvatele mnoho pracovních pozic. Díky poloze blízko Praze zde panovala i poměrně dobrá ekonomická situace. Nakonec došlo k dokončení kolektivizace v obci a Hradištko mělo společnou výrobu a plnilo požadavky komunistické strany.

4.3 Veřejný život v obci v padesátých letech

Obyvatelé obce Hradištko měli během padesátých let řadu možností, jak se realizovat ve společenském dění. Především v první polovině padesátých let byli obyvatelé Hradištko aktivnější v masových organizacích a v pořádání kulturních akcí. Přispíval k tomu nárůst obyvatel, který se v roce 1950 zvýšil na 1 080. Příčinou byla možnost zisku zaměstnání v obci a jeho blízkém okolí. Pracovní místo mohli nalézt v rozšiřující se tiskařské továrně nebo na stavbě Slapské přehrad. Stavba přehrad byla navíc dobře placena. S tím souviselo i rozšíření základní školy na trojtřídku ve stejném roce a následně nakonec až na pětitřídku v roce 1953. Dále se na základní škole nacházela knihovna, která čítala stovky knih a byla hojně využívána obyvateli. Na starosti ji měl místní ředitel a učitel základní školy Rudolf Donda. Ten byl oblíbený mezi místními obyvateli, ale především mezi dětmi. O tom svědčí fakt, že v roce 1956 získal celostátní titul vzorný učitel. Na základní škole se nejvíce projevilo to, jak v padesátých letech

---

⁶² Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Kronika obce Hradištko, okres Praha východ II. 1954–1964*, s. 156-212.

docházelo k nárůstu i poklesu obyvatelstva v obci. Když v roce 1954 skončila stavba Slapské přehrad, snížil se i počet obyvatel v obci, proto se škola stala znovu trojtřídkou.⁶³

Rok 1954 byl pro řadu obyvatel Hradištka zlomovým rokem. V kronice je popisován značně záporně. Kronikář se zmiňoval o větší spotřebě kořalky, hlavně z důvodu strachu z mezinárodní situace, když se odehrávala válka ve Vietnamu, boj o Tchaj-wan a existovala hrozba použití atomové bomby. K lepší náladě obyvatel nepřispívalo ani to, že skončila stavba Slapské přehrad, což zapříčinilo ztrátu zaměstnání pro řadu dělníků z obce. V roce 1954 začal MNV pociťovat problém s mladší generací. Ta odcházela za studiem a prací převážně do Prahy. Chyběli jim tak členové v organizacích a spolcích, nejvíce chyběli v hasičském sboru.⁶⁴

V obci se nacházela řada masových organizací, jejichž představitelé je zastupovali na schůzích místního národního výboru Národní fronty. Nacházely se zde Svazarm, sbor dobrovolných hasičů, Svaz žen, Český červený kříž, místní organizace Svazu československo-sovětského přátelství, sportovní organizace Slovan Hradištko, Sokol, sdružená vlastenecko-dobročinná obec Baráčníků, místní skupina Československého svazu mládeže a Osvětová beseda. Velká část těchto organizací však vykonávala pouze činnost, kterou musela. Neměly motivaci ani dostatek členů dělat věci navíc, proto jedinou činností těchto organizací byly povinné schůze.

Mezi aktivnější spolky, které nabízely občanům Hradištka možnost trávit svůj volný čas jinak, patřil Český červený kříž, který každoročně pořádal několik kurzů první pomoci. S těmito kurzy jim pomáhal i doktor z místního zdravotního střediska MUDr. Rudolf Kraus. Spolek byl nejaktivnější v roce 1953, kdy uspořádal kurzy první pomoci, jejichž absolvent získal odznak POZ – Připraven k obraně zdraví. V tomto roce ho získalo 47 osob.

Dalšími aktivními spolky byly Sokol a Slovan Hradištko. Ty se soustřeďovaly především na sportovní vyžití obyvatel. Spolek SLOVAN Hradištko měl 124 členů a jednota SOKOL, která se nacházela v Pikovicích, měla 89 členů. Zasluhou spolků zde byla vybudována tělocvična s vybavením. Dále se v obci nacházelo jedno fotbalové a dvě

---

⁶³HAŠKOVÁ, Lucie. *ZŠ Hradištko: 1875/76-2015/16*. Hradištko: ZŠ Hradištko, 2016. ISBN 978-80-270-2204-5. str. 23-30.

⁶⁴ Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Kronika obce Hradištko, okres Praha východ II*. 1954–1964. s. 1-34.

volejbalová hřiště. Oba spolky během roku pořádaly řadu akcí pro děti a dospělé. Mezi nejoblíbenější patřil Den Sokola, který byl plný soutěží pro děti i dospělé. Konal se zde turnaj v odbíjené nebo Sokol společně se Svazem československo-sovětského přátelství nominoval běžce na každoroční štafetu míru a přátelství k SSSR. Dalšími zajímavými akcemi, které se v obci během padesátých let odehrály, byly tyto: v roce 1953 soutěž motocyklů o pohár hlavního města Prahy, která se konala na území obce a od roku 1958 se na soutoku Vltavy a Sázavy konaly branné vodní soutěže, které se staly největší organizační akcí obce.

Poslední aktivní organizací v Hradištku byla Osvětová beseda, která zajišťovala společenské kulturní akce. Od 1. dubna 1956 jí v tomto směru pomáhala nově vzniklá Osvětová jizba. Organizace sdružovaly divadelní a výtvarné kroužky. Kulturní život v obci se snažil šířit hlavně divadelní kroužek „Malá scéna“, který se usídlil v tělocvičně. Několikrát měsíčně měl představení pro občany. Další byl loutkový sbor, který sídlil v budově zámku a patřil svými zpracováními k nejlepším v okrese. Spolek „Malá scéna“ odehrál několik vystoupení během roku. V jeho repertoáru byla díla jako „Dámy a Husaři“ nebo „Inzerát“. Představení byla hojně navštěvována, například v roce 1953 byla uspořádána dvě představení, přičemž každého se zúčastnilo kolem 250 osob. Ke konci padesátých let se tyto organizace snažily promítat filmy s propagandistickým kontextem. V roce 1957 se tak stalo, že Osvětová beseda promítala filmy každý týden ve středu a Osvětová jizba, která vlastnila kino, promítala každou sobotu. Nedílnou součástí společenského života v obci byly taneční zábavy, těch proběhlo průměrně 19 za rok.

Další veřejné akce, které se v obci pořádaly, souvisely především s politickými událostmi. Občané přikládali podpisy k různým výzvám, jako byla výzva Světové rady míru za udržení světového míru, kterou podepsali všichni obyvatelé Hradištko nebo podpisy na protest proti válce ve Vietnamu. Největšími politickými akcemi byly akce konané v březnu 1953. Březen byl ve znamení smrti J. V. Stalina a Klementa Gottwalda. Dne 9. března došlo k rozloučení se s J. V. Stalinem v Sovětském svazu a k této příležitosti se konal v obci pietní akt v kulturním sále, kde pionýři drželi čestnou stráž u jeho obrazu a shromáždění obyvatel sledovalo poslední rozloučení odehrávající se v Sovětském svazu. Poté dne 19. března na stejném místě proběhlo poslední rozloučení s Klementem Gottwaldem, kdy se u jeho obrazu střídala čestná stráž členů MNV nebo

pracujících továrny Impresa. Občané se dále připojovali svými podpisy ke kondolenčnímu dopisu. Na závěr akce občané sledovali poslední cestu Klementa Gottwalda v Praze a proslov ministerského předsedy Antonína Zápotockého. Nejoblíbenější a nejnavštěvovanější událostí v obci byl pietní průvod k pomníku obětí koncentračního tábora. Na konci průvodu docházelo k proslovům politických funkcionářů a pamětníků doby. Tato slavnost se konala k příležitosti oslav konce druhé světové války a zúčastnilo se jí průměrně kolem 500 osob. Akce se zachovala dodnes.⁶⁵

Hradištko bylo rekreačním střediskem. V obci se tak nacházely i pozemky, na kterých se organizovaly dovolené nebo letní dětské tábory pro rekreanty z Prahy. Nejvýznamnější bylo rekreační středisko Hefa, které bylo zároveň i nejstarší. V roce 1949 byl prodán objekt, který sloužil německým okupantům v dnešní ulici K Dubí, podniku Hefa, která se zabývala čerpadly a sídlila v pražských Vysočanech. Ta zde z již stojících budov vybudovala rekreační středisko s 19 pokoji a kapacitou 47 lůžek. Dále zde byly klubovna, kuchyň, dílna a pro vyžití rekreatů zde byly pískoviště, brouzdaliště, dětské hřiště a volejbalové hřiště. Toto středisko poté sloužilo především pro organizaci dětských letních táborů, která se konaly ve třech bžích po 36 dětech o letních prázdninách. V roce 1958 bylo zbudováno rekreační středisko pro Správu telekomunikačních spojů. Bylo zde vystaveno šest dřevěných chat, v té největší se nacházela kuchyň. Toto středisko bylo určeno pro rekreaci zaměstnanců podniku s jejich rodinou. Poslední rekreační středisko, které během padesátých let vzniklo, byla podniková chata Metalimex. V roce 1954 získal podnik zahraničního obchodu Metalimex pozemek hned vedle bývalého hradiště Sekanka. Zaměstnanci podniku zde vybudovali podnikovou chatu pro svou rekreaci. Tato chata byla využívána k rekreaci až do roku 2012, kdy se zde konal poslední dětský letní tábor. Dnes jsou všechna tato střediska opuštěná, nevyužitá a poničená.⁶⁶

Hradištko nabízelo mnoho společenských aktivit. Každý občan Hradištka mohl sportovat, chodit na divadelní představení nebo taneční zábavy. MNV společně s organizacemi pořádal další společenské akce k oslavám různých svátků. Během roku

---

⁶⁵ VYBÍRAL, Josef. *Hradištko*. MNV Hradištko ve spolupráci s Okresním muzeem Praha-západ v Jílovém u Prahy a ZO ČSPB Štěchovice, 1985. s. 49-60.

⁶⁶ *Zpravodaj Hradištka: Rekreační zařízení ROH na Hradištku*. Hradištko: obec Hradištko, 2019, roč. 20. č. 2. s. 6-9.

proběhlo mnoho akcí, kterých se občané mohli účastnit a seznamovat se s ostatními obyvateli obce.

4.4 Výstavba obce a archeologický výzkum

Během padesátých let se v obci objevilo mnoho nových domů a chat, což s sebou přineslo i řadu problémů. Na počátku padesátých let byla zakázána výstavba domů a chat, aby byl plněn pětiletý plán. I přesto však docházelo ke stavbám načerno, a to především chat. V roce 1953 byl odsouhlasen pronájem obecních pozemků k výstavbě chat. Po prvních povoleních začala výstavba chat výrazně stoupat. Byly však stavěny bez větších úvah a chyběly v územním katastru, dokonce byly stavěny i tzv. holubníky, místnost zbitá z pár prken a plechů. Celé to mělo špatný dopad na krajinu. Tomuto chaosu měla zamezit stavební uzávěra v roce 1955, kdy Ministerstvo místního hospodářství vydalo zákaz povolování drobných staveb. Během uzávěry obce byl proveden všeobecný výzkum pro postup výstavby obce. Bylo zjištěno, jak byly rozparcelovány pozemky. Výstavba měla probíhat v mezerách parcelovaných pozemků, kdy pro rodinný dům bylo určeno 800 m² a 500 m² pro chaty. Dále byla zakázána výstavba v oblasti povodí řek. Zásluhou tohoto průzkumu bylo zjištěno, že se v obci nachází 361 obydlených domů a 684 různých typů chat. Kromě chat se rozšířila i stavba rodinných domů a bytových jednotek. V roce 1956 bylo postaveno 8 bytových jednotek pro zaměstnance tiskárny Impresa.

Projektů výstavby pro potřeby celé obce nebylo mnoho. V roce 1951 byly postaveny sloupy a byla rozmístěna rozhlasová zařízení po celém území obce. Ústředna rozhlasu byla umístěna v místnosti pro předsedu národního výboru. V roce 1956 došlo k vytvoření jedné telefonní hovorny a v roce 1952 došlo k výstavbě tělocvičny pro Sokol.⁶⁷

Od roku 1953 se na území obce Hradištko prováděl archeologický průzkum pod záštitou Muzea hlavního města Prahy společně s Archeologickým ústavem ČSAV. Průzkum byl prováděn na skalnatém ostrohu u soutoku řek Vltavy a Sázavy. V této části se nachází pískovna ohraničená dvěma valy, kde se již za okupace začalo těžit. Dělníci po válce začali upozorňovat na nálezy při těžbě. Archeologický ústav se tedy v padesátých letech rozhodl provést výzkum, který začal v roce 1953. Nejprve výzkum

---

⁶⁷ Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Pamětní kniha spojených obcí Hradištka, Pikovic a Brunšova od roku 1918. 1925-1954.* str. 106-179.

odkryl dvě zemnice. První byla nalezena na jižní straně pískovny uzemněná 2,4 metru pod povrchem země. V zemi se našla čtyři šidla v bronzovém pouzdře a klíč. Zemnice byla zavalena pískem, v kterém archeologové našli mnoho částí keramických nádob, železné hřebíky nebo kosti. Nejzajímavějšími předměty byly 40x40 cm velký železný rošt, kostěná spřežka na pásek, kus tkalcovského hřebene a malé váhy. Chata měla obdélníkový půdorys. Délku nešlo díky poškození zjistit a šířka činila čtyři metry. Ze zachovalé stěny lze soudit, že zemnice byla vysoká 30 centimetrů. Celá chata byla osazena obdélníkovými dřevěnými kůly jako konstrukcemi a podlaha byla z mazanice. Blízko zemnice dále ležela zchovalá velká sekera společně s jedním litrem pšenice. Nalezené zlomky nádob byly hojně zdobené a byly jak z vypálených směsí, tak ze dřeva. Dále se 30 metrů východně od chaty č. 1 nacházela druhá zemnice. Ta byla v daleko lepším stavu a lišila se od první. Byla o rozměrech 6x4,5 metru zakopaná v hloubce 2,1 metru. Na rozdíl od první zemnice byla její výška 130 centimetrů. Chata se lišila i v tom, jak byla postavena. Na rozdíl od chaty č. 1 byla jáma stejně velká jako chata, nikoliv větší, proto nedošlo k zasypání zemnice. V rohu druhé zemnice bylo objeveno několik nádob zdobených několikanásobnou vlnicí. Dále archeologové našli spoustu částí železných předmětů, jako byly spona nebo hřebíky s obdélníkovou hlavičkou. Zajímavým nálezem byl zachovaný řetěz se skobou a stlačenými články. Blízko chaty byla nalezena další keramika se stejným znakem jako v obou zemnicích a železný třmen.⁶⁸

Po odkrytí severozápadní stěny našli archeologové pohřebiště, kde se nacházelo sedm přeházených a porušených koster. Bylo zjištěno, že kostry ležely ve dvou řadách a mezi nimi ležely lebky. U kostí se nenacházely žádné dary mimo jednoho železného háku. V severovýchodním rohu byl objeven další objekt s vypáleným místem, které vypadalo na možné ohniště. Mezi zajímavé nálezy na tomto místě patřily lžička, klíč nebo kovářské kladívko.

Tyto objevy v roce 1953 přiměly archeologický ústav v čele s J. Kavianem a M. Richterem pokračovat ve výzkumu. Ten realizovali tyto archeologové pouze pár měsíců v roce se 3-4 dělníky. Systematický výzkum, který odkrýval různé části valů a prostoru mezi nimi, skončil v roce 1958. V letech 1958 a 1959 byly zavedeny první dvě sondy, které odkrývaly půdorys osady. Terénní výzkumy skončily v šedesátých letech.

---

⁶⁸ RICHTER, Miroslav. Hradištko u Davle. Praha: Academia, 1982. s. 7-34.

Dnes je pískovna uzavřená a existuje i možnost obnovit výzkum v neprobádaných oblastech.

Výsledkem archeologického výzkumu bylo objevení středověkého městečka výrobního charakteru. Městečko bylo dobře chráněno obranným systémem a svou polohou na skalnatém ostrohu. U lichoběžníkového náměstí byly prozkoumány zemnice, které byly umístěny dva metry pod povrchem země. Nelze však říci, jestli se jednalo o sklepení nebo byly chaty jednopodlažní. Dle nalezených předmětů je možné datovat městečko do 13. století. U keramiky je vidět, že nebyla zhotovena na rychle rotujícím kole, nacházejí se zde stopy po modelování rukou. Osada byla schopna pracovat dobře se železem a mezi hlavní řemesla zde patřily kovářství a kovotepectví. Objevené středověké městečko je jedinečné tím, že bylo svými obyvateli opuštěno již v raném stadiu budování osady. To má souvislost s událostmi roku 1278, kdy Braniboři vypálili a zničili ostrovní klášter a jeho okolní osady.⁶⁹

4.5 Závěr o padesátých letech

Hradištko v padesátých letech čelilo velkému náporu komunistické strany, která si novým socialistickým režimem snažila upevnit svou moc. Největším úkolem bylo odstranění soukromého vlastnictví v zemědělském sektoru. Místní zemědělci nechtěli JZD založit. Vymlouvali se na stáří a nepřipravenost. Nakonec však byl proces kolektivizace dokončen a v roce 1958 vznikla dvě JZD v Hradištku a Pikovicích. Nově vzniklým družstvům se nedařilo plnit požadavky a řada zemědělců se o nápravu nesnažila. V JZD bylo potřeba udělat velkovýrobní organizaci a mechanizovat nejnamáhavější zemědělské práce. V roce 1960 byl zaveden nový výkupní systém s jednotnými výkupními cenami.

Veřejný a politický život byl zaměřen na snahu přimět místní obyvatele k aktivnímu podílení se na činnosti různých organizací a spolků, které podporovaly komunistickou stranu. Obyvatelé Hradištka se do veřejného dění zapojovali zřídka. Většina spolků fungovala jenom tak, že se konaly povinné schůze. Ani veřejné schůze MNV nebyly navštěvovány velkým počtem obyvatel. Snaha o podílení se obyvatel ve veřejném dění se částečně povedla ke konci padesátých let, kdy se postupně zvednula i účast při volbách,

---

⁶⁹ RICHTER, Miroslav. Hradišt'ko u Davle. Praha: Academia, 1982. s. 126-179.

která již v roce 1960 tvořila téměř sto procent. I na veřejných schůzích MNV se zvedl počet návštěvníků. V rámci masových organizací se objevovaly aktivity, které byly z vlastní iniciativy členů, a organizovalo se více společenských akcí v obci. Obyvatelé sice byli aktivnější, ale spíše se snažili řešit vše ve svůj prospěch. Vypadá to tak, že se naučili žít v novém režimu a snažili se zlepšit své podmínky pro život. Pokud se padesátá léta v Československu nesla ve znamení snah komunistické strany o upevnění moci, v obci Hradištko se to povedlo. Žili tu jistě i odpůrci, ale většina obyvatel se s novým režimem smířila a naučila se v něm žít a podílet se na něm.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala historií obce Hradištko se zaměřením na období mezi lety 1945-1960. Práce byla strukturována chronologicky. Obsahuje informace o vývoji obce do roku 1945. Hlavní část této práce, která se zabývá výše zmíněným obdobím, reflektuje celostátní a světové události a jejich dopady na obec Hradištko. Práce seznamuje s dopady druhé světové války, s nástupem komunistické strany a jejich dopadů na život obyvatel obce.

Cílem mé práce bylo popsat historický vývoj obce, a to především mezi lety 1945- 1960. Prvotně jsem se snažila o stručné seznámení čtenáře s historií obce do roku 1945. Během svého bádání jsem však zjistila, že historie obce před rokem 1945 je natolik zajímavá a částečně souvisí s obdobím od roku 1945. Rozhodla jsem se, že toto období zpracuji více podrobněji. Navíc období druhé světové války považuji za nejdůležitější a nejzajímavější část historie Hradištka, o kterou bych nerada čtenáře této práce ochudila. Jedná se i o období, které charakterizovalo dnešní obec a dodnes na území obce nalezneme několik pozůstatků po působení výcvikového prostoru jednotek SS. Návrat obyvatel zpět do Hradištka navíc charakterizoval následující roky, na které se tato práce zaměřuje. Část práce týkající se návratu obyvatel do obce mě nejvíce překvapila. Zjistila jsem, jak velké úsilí museli obyvatelé Hradištka vynaložit k opravě svých domovů a obce. Také mě zaujalo, že hned po návratu existovala možnost obyvatele znovu vystěhovat. Místní obyvatelé se tak museli vypořádávat se strachem z vystěhování již dva roky po válce, kdy v obci chtěli zařídit rekreační středisko pro mládež z Prahy. Totéž se odehrávalo i v roce 1949, kdy se v Hradištku objevil plán o zřízení pionýrského tábora. V obou případech se místní obyvatelé vzbouřili a plány na výstavbu se jim podařilo zastavit. Kapitola o období padesátých let mi ukázala, že velké dějiny se píší na základě každodenního života obyčejných lidí. Padesátá léta jsou v práci popsána tak, aby si čtenář mohl představit, jak se tehdy místním obyvatelům žilo. Jaké měli podmínky a co mohli dělat. To vše pak nasvědčuje i náladě a charakteristice doby v celém Československu.

Základním pramenem se stala kronika obce, která podrobně popisovala každý rok a jeho vývoj ve všech oblastech veřejného života. Tu doplňovaly publikace, jako byla kniha Josefa Vybírala, který ji vydal v roce 1985 jako stručnou historii Hradištka. Publikace je zajímavá tím, že byla napsána v době komunismu. Během bádání bylo

zajímavé porovnat tuto knihu s novější publikací od Lucie Haškové z roku 2010, která obsahuje také stručnou historii Hradištka, ale již bez komunistické propagandy. Také existuje řada knih o celém výcvikovém prostoru v této oblasti. Užitečným se stal i místní zpravodaj a společenství Mezi řekami, z. s., které disponuje řadou publikací o Hradištku a jeho okolí. Tyto publikace jsou často doplněny vzpomínkami vězňů nebo místních obyvatel.

Bakalářská práce je členěna chronologicky do čtyř kapitol. První seznamuje se základními informacemi o obci Hradištka a historickým vývojem do roku 1944. Z kapitoly se dozvíme o středověkém městečku Sekanka nebo o oslavě vzniku Československa. V druhé kapitole se nachází období konce druhé světové války a návratu obyvatel do obce. To je doplněno i výpovědí obyvatel obce o jejich pocitech po návratu. Třetí kapitola vtahuje čtenáře do hlavního období v této práci. Popisuje události v obci spojené s nástupem komunistické strany po únorovém převratu v roce 1948 a proces násilné kolektivizace. Poslední kapitola je věnována padesátým letům a jednotlivým oblastem veřejného dění v obci. Snaží se tak popsat každodenní život obyvatel a jejich možnosti v Hradištku.

Podle mého názoru jsem cíl práce splnila. Popsala jsem vývoj obce Hradištka v letech 1945-1960 s rozšiřujícím úvodním seznámením o její historii před rokem 1945. Práce je doplněna několika přílohami pro lepší představu a obsahuje i řadu výpovědí svědků tehdejších událostí. Při zvolení tohoto tématu jsem našla jednu ochotnou pamětnici, která v padesátých letech působila jako aktivní členka Českého červeného kříže a během padesátých let v Hradištku žila. Bohužel během letních prázdnin minulého roku zemřela a mně se nepodařilo najít žádného pamětníka, který by byl ochoten sdílet své příběhy. Absence rozhovoru především pro kapitolu Padesátá léta mě tak velice mrzí.

Druhým důležitým cílem byla snaha vytvořit práci o historii Hradištka, která nekončí druhou světovou válkou a popisuje více podrobně i období po válce. Publikace o historii Hradištka jsou dvě, přičemž pouze jedna je aktuální a zaměřuje se především na období druhé světové války. Tento cíl tak naplňuje i uplatnění, které v této práci vidím. Práce je historickým průvodcem obce Hradištka a slouží především zájemcům o tyto regionální dějiny a obyvatelům obce. Čtenáři představuje historický vývoj obce do roku 1960 a přibližuje život obyvatel po druhé světové válce.

V obci Hradištko se v posledních letech zvedl počet obyvatel a stěhuje se sem čím dál tím více Pražanů za klidem od velkoměsta. Zároveň se zde zvyšuje i počet rekreačních objektů. Myslím si, že by byla škoda, kdyby se nově přistěhovaní obyvatelé této obce nedozvěděli o tom, jak bohatou a zajímavou historií Hradištko má.

Summary

I focused my bachelor thesis on the history of Hradištko. Specifically, the thesis concerns the period between 1945-1960. The thesis is divided into four parts, which chronologically describe the historical development of the village. This work is based on local chronicles and professional publications dealing with the history of the region.

In the first part we learn basic information about the village of Hradištko. The next chapter then focuses on the historical development up to 1944, with the first part concentrating on the history in the Middle Ages and the subsequent development up to 1938. The second part is then devoted to the period of the Second World War and the events that took place on the territory of the village. The first part ends in 1944. The second part of this work covers the development of the years 1945-1947. It describes the events connected with the end of the war. The most significant is the liquidation of the concentration camp prisoners, which is called the April Massacre. After this, there is a chapter in this section called The Return of the Residents and the Building of the Village, which describes the first months of the residents of Hradištko and their return to their homes.

The third part covers the period of the rise of the Communist Party in Czechoslovakia. The chapter tries to reflect these events in the village of Hradištko and shows everything that is connected with this. For example, the abolition of political parties, the introduction of the ONV or the efforts to collectivise the village. The last part tries to describe the period of the 1950s in the village of Hradištko. It is further divided into chapters according to different sectors related to the functioning of the municipality. These are political, economic, economic or cultural life in the village. In addition, it describes the archaeological research that took place here in the 1950s. The last section aims to give the reader an insight into what life was like in the village in the 1950s and what opportunities the locals had.

The aim of this work is to present information about the history of the village of Hradištko, especially between 1945-1960. Thus, to explore primary and secondary sources about the history of the village and especially about the events after World War II. To briefly reflect on the most important events that happened in the territory of the village until 1945 and then to write in more detail the historical development of the village at the end of the Second World War and the first years after the return of the inhabitants

back to Hradištko accompanied by the process of socialization in Czechoslovakia. In this way, the historical development of the village up to 1960 can be explained and brought closer to the current inhabitants of the village.

Moreover, the sources published so far do not deal with the history of the village after the Second World War in any detail, so I think that I have fulfilled the aim of my work and I have created a work that will acquaint the readers, especially the local residents and those interested in the history of this region, with the history not only until the end of the Second World War, but also with the development just after war.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Kronika obce Hradištko, okres Praha východ II. 1954–1964.*

Státní okresní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Pamětní kniha spojených obcí Hradištka, Pikovic a Brunšova od roku 1918. 1925–1954.*

Státní oblastní archiv v Praze, fond Místní národní výbor Hradištko, nezpracováno, *Paměti obce Hradištko, okres Praha-Západ.*

Literatura

HAŠKOVÁ, Lucie. *Hradištko 1310-2010.* Hradištko: Obecní úřad Hradištko, 2010. ISBN 978-80-260-2538.

HAŠKOVÁ, Lucie. *ZŠ Hradištko: 1875/76-2015/16.* Hradištko: ZŠ Hradištko, 2016. ISBN 978-80-270-2204-5.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1948-1953: pomocný studijní text pro gymnázia.* Odborná literatura pro učitele. Praha: SPN, 1991. ISBN 80-04-25700-3

MEGARGEE, Geoffrey P. *Encyclopedia of CAMPS AND GHETTOS, 1933–1945. Volume I: Early Camps, Youth Camps, and Concentration Camps and Subcamps under the SS-Business Administration Main Office (WVHA), Part A.* Bloomington a Indianapolis: Indiana University Press, 2009, s. 616. ISBN 978-0253353283.

PAVLÍČEK, Jaromír. *České a slovenské dějiny v kontextu evropských dějin 20. století.* Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. ISBN. 978-80-7464-423-8.

RICHTER, Miroslav. *Hradištko u Davle.* Praha: Academia, 1982.

ŠMERÁK, Václav. *Almanach ohlédnutí 1942-2012: vzpomínky pamětníků na vystěhování obyvatel Neveklovska a Sedlčanska za II. světové války ve středních Čechách.* Krňany: Mezi řekami, 2012. ISBN 978-80--260-2783-6.

ŠMERÁK, Václav a ŠKUBA, Jiří. *Mezi Vltavou a Sázavou: 1061-2011.* Krňany: Mezi řekami, 2011. ISBN 978-80-260-0384-7.

ŠMERÁK, Václav. *Staletí mezi Vltavou a Sázavou.* Krňany: Mezi řekami, 2020. ISBN 978-80-907816-1-0.

VYBÍRAL, Josef. *Hradištko.* MNV Hradištko ve spolupráci s Okresním muzeem Praha-západ v Jílovém u Prahy a ZO ČSPB Štěchovice, 1985.

ZOUZAL, Tomáš. *Zabráno pro SS: zřízení výcvikového prostoru Böhmen v letech 2. světové války.* Praha: Naše vojsko, 2016. ISBN 978-80-206-1631-9.

Studentská práce

KOPECKÁ, Emma. *Hradištko v době nacistické okupace: Koncentrační tábor Hradištko*. Seminární práce. Gymnázium Budějovická, Praha 2020.

Diplomová práce

ŠTĚPÁNKOVÁ, Jana. *Vzpomínková vyprávění z Neveklovska*. Diplomová práce. FF UK v Praze, Praha 2010.

Periodika

Časopis českých a slovenských filatelistů: Novinky České pošty. Praha: Filatelie, 2020, roč. 69, č. 1. s. 26-31. ISSN 0015-0959.

Zpravodaj Hradištka: Rekreační zařízení ROH na Hradištku. Hradištka: obec Hradištka, 2019, roč. 20. č. 2. s. 6-9.

ZOUZAL, Tomáš. Cvičiště Böhmen. 2. část. Vznik největšího výcvikového prostoru v Čechách. *Historia bellica*, 2018, č. 6, s. 52-57. ISSN 2570-7469.

Internetové zdroje

Bratři VELÍŠKOVÉ. *Úročnice - Cvičiště vojsk SS - Historie vzniku výcvikového prostoru (3. část)* [online]. 21. 7. 2008 [cit. 2024-01-25]. Dostupné z https://www.urocnice.eu/clanky/cviciste-vojsk-ss/historie-vzniku-vycvikoveho-prostoru-_3_-cast_.html.

Obec Hradištka [online]. [cit. 2023-11-11]. Dostupné z: <https://www.hradistko.cz/obec-hradistko/>.

Obec Hradištka. *Naučná stezka Vystěhované Hradištka*. [online]. [cit. 2024-03-15]. Dostupné z: <https://tourist.posazavi.com/pl/Article.aspx?ArticleId=3408>

ŠÍR, Vojtěch. *Masakry českých civilistů a zajatců během Pražského povstání*. In: *Fronta.cz* [online]. 22. 4. 2015 [cit. dne 2024-02-16]. Dostupné z <https://www.fronta.cz/dokument/masakry-civilistu-a-zajatcu-behem-prazskeho-povstani>.

Dokument

Historie.cs. *Vyhnání ze středních Čech* [epizoda publicistického pořadu]. Česká republika, ČT, 2010. Premiéra: ČT2, 18. 11. 2010. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/210452801400029/>

Výstavy:

HAŠKOVÁ, Lucie. *Výstava o koncentračním táboře Hradištka: Když pampelišky nekvetly*. Hradištka, Obec Hradištka, 16. 6. – 28. 7. 2012.

Seznam použitých zkratek

ČSBS- Český svaz bojovníků za svobodu

JZD- Jednotné zemědělské družstvo

Kčs- Koruna československá

KNV- Krajský národní výbor

KSČ- Komunistická strana Československa

MAV NF- Místní akční výbor Národní fronty

MNV- Místní národní výbor

ONV- Okresní národní výbor

SS- Schutzstaffel, česky Ochranný oddíl

UNRRA- Správa Spojených národů pro pomoc a obnovu

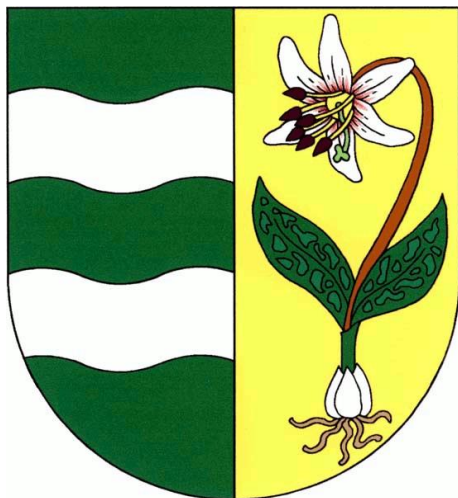
ÚV KSČ- Ústřední výbor Komunistické strany Československa

Seznam příloh

Příloha č. 1- Znak obce	II
Příloha č. 2- Letecký snímek obce Hradištko	II
Příloha č. 3- Vizualizace zaniklého městečka Sekanka	III
Příloha č. 4- Zámek Hradištko	III
Příloha č. 5- Interiér zámku v Hradištku	IV
Příloha č. 6- Vyhláška nařizující vystěhování z Hradištka a dalších obcí do 1.září 1942	IV
Příloha č. 7- Plán koncentračního tábora Hradištko.....	V
Příloha č. 8- Cvičení příslušníků SS na Vltavě	V
Příloha č. 9- Fotografie pracovně- výchovného tábora	VI
Příloha č. 10- Budova bývalé marodky koncentračního tábora, dnes rekreační objekt	VI
Příloha č. 11- Památník "Na Věčnou paměť mučedníků zde povražděných v dubnu r. 1945 SS-manny daleko od svých domovů."	VII
Příloha č. 12- Kříž, který byl vyryt dělníkem Smetanou v oblasti prvního výstřelu při dubnovém masakru	VII
Příloha č. 13- Štola ve které byl ukryt archiv K.H. Franka.....	VIII
Příloha č. 14- Obchodní tiskárna Hradištko v 50. letech	VIII
Příloha č. 15- Pohled na provoz tiskárny	IX
Příloha č. 16- Dnešní pohled na rekreační středisko pro Správu telekomunikačních spojů	IX

Přílohy

Příloha č. 1- Znak obce⁷⁰

Příloha č. 2- Letecký snímek obce Hradištko⁷¹

⁷⁰ Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001. [cit. 2024-04-16]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Znak_obce_Hradi%C5%A1tko.gif

⁷¹ Ochrance.cz [online]. [cit. 2024-04-16]. Dostupné z: <https://www.ochrance.cz/aktualne/obec-hradistko-doplaceni-necinnost-statu-musi-vydat-majetek-ktery-by-podle-zakona-vyd/>

Příloha č. 3-Vizualizace zaniklého městečka Sekanka⁷²

Příloha č. 4-Zámek Hradištko⁷³

⁷² Horydoly.cz [online]. [cit. 2024-04- 16]. Dostupné z: <https://www.horydoly.cz/galerie/fotka/76332?backId=151217>

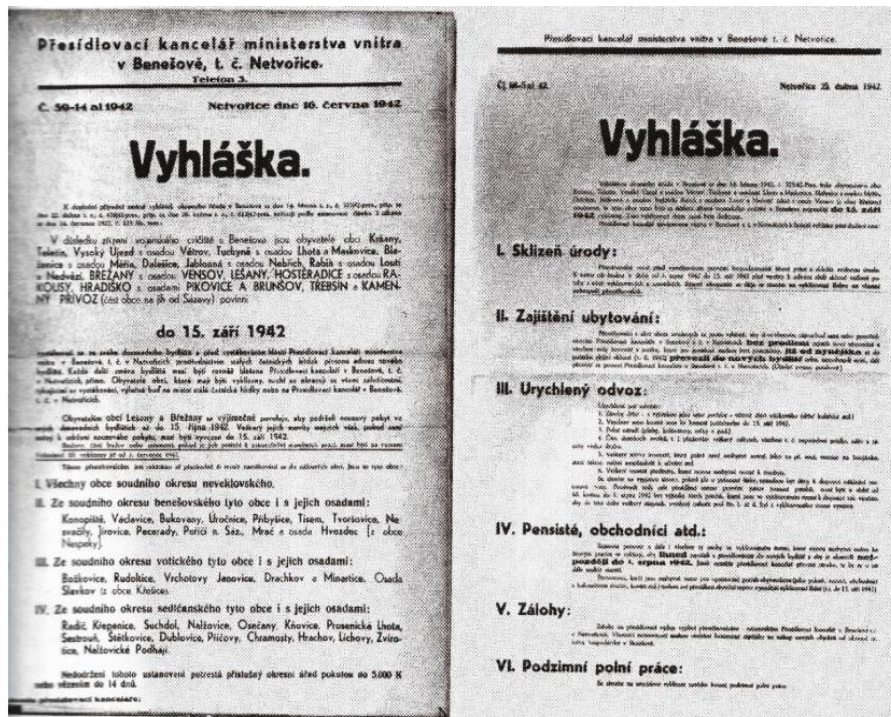
⁷³ Soukromý archiv autorky.

Příloha č. 5: Interiér zámku v Hradištku⁷⁴

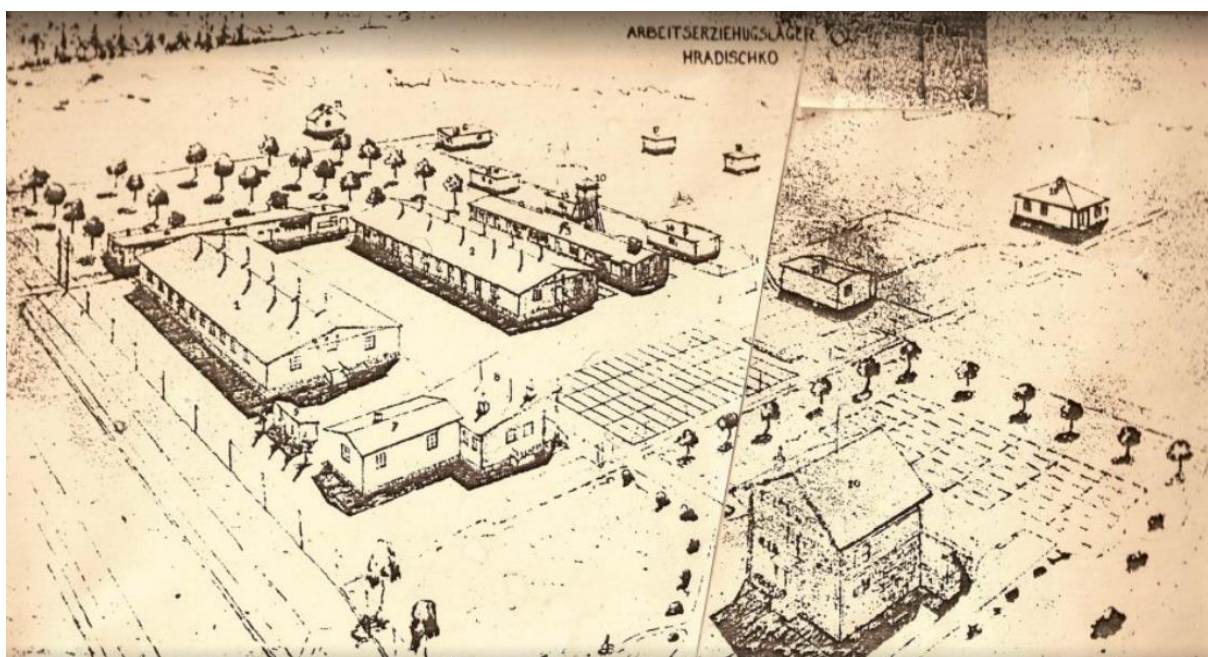
Příloha č. 6: Vyhláška nařizující vystěhování z Hradištko a dalších obcí do 1. září 1942⁷⁵

⁷⁴ Hradištko.cz [online]. [cit. 2024-04- 16]. Dostupné z: <https://www.hradištko.cz/obec-hradištko/poloha-a-historie/>

⁷⁵ ŠMERÁK, Václav a ŠKUBA, Jiří. *Mezi Vltavou a Sázavou: 1061-2011*. Krňany: Mezi řekami, 2011. **ISBN 978-80-260-0384-7**.

Příloha č. 7-Plán koncentračního tábora Hradištko⁷⁶

Příloha č. 8- Cvičení příslušníků SS na Vltavě⁷⁷

⁷⁶ Archiv obce Hradištko.

⁷⁷ Fotoarchiv Lucie Haškové.

Příloha č. 9-Fotografie pracovně- výchovného tábora⁷⁸

Příloha č. 10-Budova bývalé marodky koncentračního tábora, dnes rekreační objekt⁷⁹

⁷⁸ Fotoarchiv Lucie Haškové

⁷⁹ Foto V. Pavelčík

Příloha č. 11: Památník "Na Věčnou paměť mučedníků zde povražděných v dubnu r. 1945 SS-manny daleko od svých domovů."⁸⁰

Příloha č. 12: Kříž, který byl vyryt dělníkem Smetanou v oblasti prvního výstřelu při dubnovém masakru⁸¹

---

⁸⁰ Soukromý archiv autorky.

⁸¹ Soukromý archiv autorky.

Příloha č. 13: Štola ve které byl ukryt archiv K.H. Franka⁸²

Příloha č. 14: Obchodní tiskárna Hradištko v 50. letech⁸³

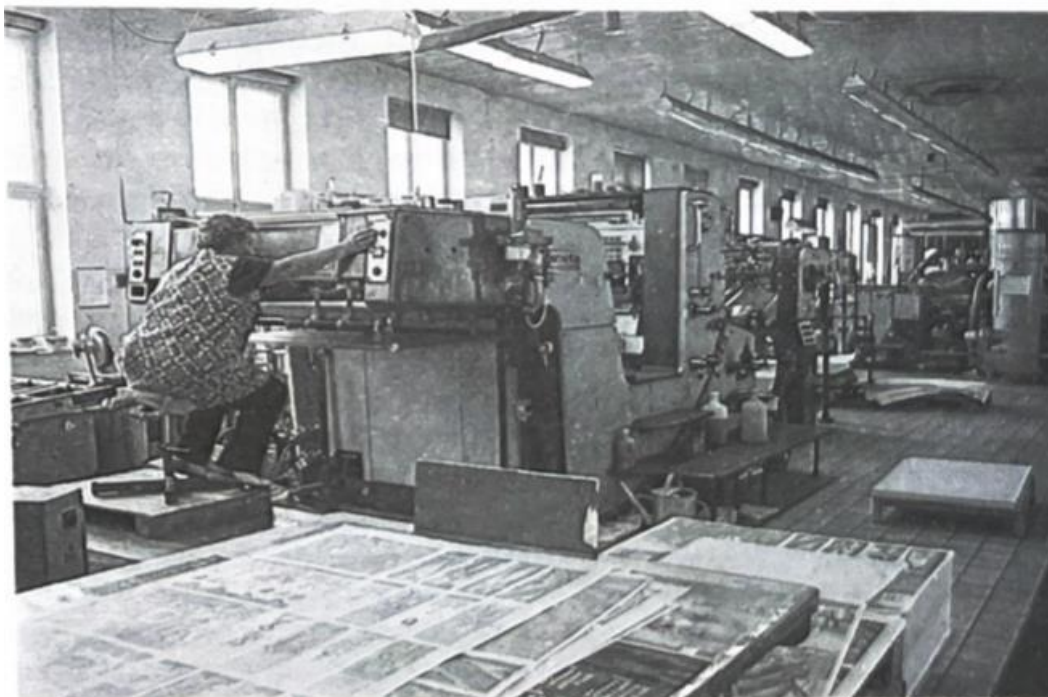

---

⁸² Foto Emma Kopecká.

⁸³ VYBÍRAL, Josef. *Hradištko*. MNV Hradištko ve spolupráci s Okresním muzeem Praha-západ v Jílovém u Prahy a ZO ČSPB Štěchovice, 1985.

Příloha č. 15: Pohled na provoz tiskárny⁸⁴

Příloha č. 16: Dnešní pohled na rekreační středisko pro Správu telekomunikačních spojů⁸⁵

⁸⁴ VYBÍRAL, Josef. *Hradištko*. MNV Hradištko ve spolupráci s Okresním muzeem Praha-západ v Jílovém u Prahy a ZO ČSPB Štěchovice, 1985.

⁸⁵ Soukromý archiv autorky.